

Silje Kathrine Fritzen

Konflikt og konsensus

En kvantitativ innholdsanalyse av pressens
dekning av den norske militære deltagelsen i
Libya 2011

Masteroppgave i statsvitenskap

Trondheim, våren 2013

Silje Kathrine Fritzen

Konflikt og konsensus

En kvantitativ innholdsanalyse av pressens dekning av
den norske militære deltagelsen i Libya 2011

Masteroppgave i statsvitenskap

Trondheim, juni 2013

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse

Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Sammendrag

I denne oppgaven undersøkes det hvorvidt norske medier oppfylte sitt samfunnsmandat i forbindelse med den norske militære deltagelsen i Libya 2011.

Det norske militære bidraget til den internasjonale operasjonen i Libya var av et formidabelt omfang. Norge spilte en større rolle enn hva vi tradisjonelt har gjort i tidligere internasjonale operasjoner, noe som medfører et større moralsk ansvar for resultatene. Dette ansvaret må primært bæres av politikerne som avgjorde at norske F16-fly skulle bidra i Libya, og for at folket skal kunne holde politikerne ansvarlig for sine avgjørelser er det viktig at de har kunnskap om disse avgjørelsene og deres konsekvenser. Fra et demokratiteoretisk perspektiv blir det derfor viktig at mediene tilbyr folket en tilstrekkelig mengde korrekt informasjon om situasjonen. Samtidig har mediene et samfunnsansvar for å fungere som en offentlig sfære for debatt, og som en kritisk og uavhengig fjerde statsmakt.

For å finne svar på problemstillingen har jeg utført en kvantitativ innholdsanalyse av et utvalg bestående av artikler fra fire norske aviser i periodene før, under og etter det norske oppdraget. Resultatene viser at pressen i stor grad baserte sin dekning av saken på politiske eliter og konflikt mellom disse. Konsensus blant politiske eliter førte til lite kritisk debatt om situasjonen, og medienes omtale av den norske militære deltagelsen i Libya var av et svært lite omfang relativt til situasjonens alvorlighetsgrad. Jeg konkluderer med at pressen ikke utførte sitt samfunnsmandat på en tilfredsstillende måte i forbindelse med dekningen av den norske militære deltagelsen i Libya.

Forord

Det tomme dokumentet som lyste hvitt mot meg fra PC-skjermen i januar har endelig blitt en ferdig masteroppgave som er klar for å leveres til trykk. Jeg ser tilbake på et semester som har vært morsomt, slitsomt, spennende, frustrerende, og mange andre ting—men mest av alt veldig lærerikt. Nå som oppgava er ferdig er det en håndfull spesielle personer jeg har lyst til å takke for deres bidrag på veien.

Den første og største takken ønsker jeg selvsagt å rette til min dyktige og kunnskapsrike veileder, Toril Aalberg. Takk for at du har vært så tilgjengelig, og for at du har bidratt med støtte og gode faglige innspill gjennom hele prosessen. Det har jeg satt stor pris på.

Takk til Ingeborg, Annicken og Jannicke for godt vennskap og mange morsomme minner gjennom seks år på Dragvoll—og ikke minst for utallige kopper morgenkaffe (på umenneskelig tidlige tidspunkter der jeg ellers ville ligget trygt under dyna mi).

Takk til Stina, Silje og Ingeborg for at dere har tatt dere tid til å lese og kommentere oppgava. Dere skal få is i premie! Sist, men ikke minst: takk til Solrun for entusiastisk heining i innspurten, og for at du har forstyrret meg gjennom hele semesteret med linker til merkelige videoer på Youtube.

Innhold

Sammendrag.....	3
Forord	5
1. Innledning.....	9
2. Teori	13
2.1. Forventninger til media fra et demokratiteoretisk perspektiv	13
2.1.1. Den offentlige sfære	13
2.1.2. Vaktbikkjerollen.....	17
2.2. Brutte forventninger?	19
2.2.1. Indexing og den offisielle versjonens dominans	19
2.2.2. Rally round the flag-effekten	25
2.3. Tre ulike perioder: <i>før</i> , <i>under</i> , og <i>etter</i> en væpnet konflikt.....	30
2.4. Farer ved svikt i mediernes oppgaver: mangel på informasjon som et demokratisk problem.....	33
2.5. Hypoteser	35
3. Forskningsdesign og metode.....	37
3.1. Forskningsdesign.....	37
3.2. Utvalg.....	37
3.2.1. Aviser	37
3.2.2. Perioder	38
3.3. Variabler.....	39
3.4. Metodiske utfordringer med datamaterialet	41
4. Resultater, analyse, og diskusjon	43
5. Oppsummering og konklusjon	69
Litteraturliste	75
Vedlegg 1: Kodebok.....	81

1. Innledning

Denne oppgaven har som mål å vurdere hvorvidt norske medier gjorde en tilfredsstillende jobb med hensyn til å utføre sitt samfunnsmandat i forbindelse med dekningen av det norske militære bidraget i Libya i 2011. Som et utgangspunkt for å utforske dette temaet har jeg valgt å jobbe ut i fra følgende problemstilling:

Oppfylte norske medier sitt samfunnsmandat i forbindelse med den norske militære deltagelsen i Libya i 2011?

Dette er et bredt forskningsspørsmål, og er ment å skulle forstås som en overordnet problemstilling. Med bakgrunn i teorien som presenteres i neste kapittel har jeg utarbeidet seks mer spesifikke hypoteser, som legges frem i kapittel 2.5.. Svaret på problemstillingen vil være basert på en samlet vurdering av resultatene fra testing av disse hypotesene.

Ifølge Shanto Iyengar (2011: 4-5) kan mediernes ansvar i demokratiske samfunn forstås som summen av tre ulike oppgaver: (1) et forum der de politiske aktørene kan gjøre sine meninger kjente og prøve å sanke oppslutning blant velgerne, (2) en offentlig sfære som informerer borgerne ved å gi dem tilgang på varierte meninger og perspektiver som gjelder saker som er av interesse for dem, og (3) en *vaktbikkjefunksjon*, der pressen følger med på hva myndighetene foretar seg og varsler dersom disse ikke utfører sine oppgaver på en tilfredsstillende måte. I demokratisk teori har derfor mediene fått en rolle der de skal utføre flere oppgaver for å være til nytte for befolkningen, men Iyengar mener at mediene i de fleste moderne mediesystemer svikter i å utfylle sitt samfunnsmandat når man vurderer dette ut i fra demokratisk teori (ibid: 5). I denne oppgaven ønsker jeg å finne svar på om norske medier utførte sine oppgaver og oppfylte sitt samfunnsmandat på en tilfredsstillende måte i forbindelse med at Norge bidro med jagerfly til operasjonene i Libya fra mars til juli 2011.

Denne oppgaven handler ikke direkte om en valgsituasjon, men politikernes handlinger og måte å fremstå på utenfor valgperioder vil likevel ha innvirkning på deres oppslutning ved senere tidspunkter. Derfor velger jeg å behandle førstnevnte oppgave som en integrert del av oppgaven med å fungere som offentlig sfære. Tilnærmingen til problemstillingen blir dermed å undersøke hvordan pressen utførte sine oppgaver som en offentlig sfære for debatt og som en vaktbikkje i forbindelse med det norske bidraget i Libya. Hva disse oppgavene innebærer blir redegjort for i mer detalj i teoridelen, kapittel 2.1.

De første hendelsene i den arabiske våren fant sted i Tunisia i desember 2010, og opprør av samme type spredte seg raskt videre til andre nordafrikanske land. Befolkningene i disse landene gjorde opprør mot diktatoriske styresett og leveforholdene som regimene la til rette for. Opprøret i Libya begynte 17. februar 2011. Landets diktator, Muammar Gaddafi, var ikke villig til å gi fra seg makt frivillig, og vendte militæret mot sitt eget folk. Dette resulterte i en borgerkrigstilstand der mange sivile ble drept, og situasjonen ble debattert i FNs Sikkerhetsråd.

Resolusjon 1973 ble vedtatt i Sikkerhetsrådet 17. mars 2011¹. De viktigste punktene i denne resolusjonen var krav om øyeblikkelig våpenstillstand, etableringen av en flyforbudssone over Libya, og en autorisering av bruk av all makt unntatt en fremmed okkupasjonsstyrke for å beskytte Libyas sivilbefolkning mot ytterligere brudd mot menneskerettighetene (FN 2011b). Daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre sendte 18. mars ut en pressemelding om at Norge støttet FNs vedtak (Regjeringen 2011a), og 19. mars kunngjorde statsminister Jens Stoltenberg at Norge ville tilby Nato å bidra med inntil seks F-16 kampfly til operasjonen (Regjeringen 2011b). I et ekstraordinært statsråd onsdag 23. mars ble det vedtatt at forsvarsministeren fikk fullmakt til å sende norske militære bidrag til Libya (Regjeringen 2011c).

To dager etter at resolusjon 1973 ble vedtatt, 19. mars, kom de første bombeangrepene fra fly i en USA-ledet allianse. Etter å ha overkommet intern strid om saken², overtok Nato kommandoen over de allierte flyene 31. mars. ”Det militære oppdraget om norsk deltakelse ble gitt fredag 18. mars. Styrken ble klargjort i løpet av helgen, og mandag 21. mars dro seks F-16-jagerfly og 120 personer fra Bodø hovedflystasjon” (Forsvaret 2011a). 24. mars fløy norske F-16-fly sine første tokt over Libya (Forsvaret 2011b), og 25. mars slapp norske fly sine første bomber.

Det norske bidraget skulle vise seg å være av betydelig kvalitet og kvantitet. De norske flyverne fikk skryt for å være villige til å gjennomføre tokt mot både teknisk vanskelige og politisk sensitive mål, og for å gjøre dette med stor presisjon. Nordmennenes villighet til å ta på seg vanskelige oppdrag skal ha hatt som effekt å gjøre det lettere for flyvere fra andre land å ta på seg liknende oppdrag (Henriksen 2013). Norske fly fløy til sammen 583 tokt over

¹ Ti land stemte for resolusjonen, og fem land (Kina, Russland, Brasil, India og Tyskland) avsto fra å stemme (FN 2011a).

² Tyskland og Tyrkia ønsket ikke at Nato skulle ha ledelsen.

Libya, og slapp totalt 569 bomber. De siste norske toktene fant sted 30. juli, og Norges bidrag ble avsluttet 31. juli. Hovedstyrken forlot basen på Kreta 1. august (Forsvaret 2011c).

Dag Henriksen refererer til en uttalelse av tidligere forsvarssjef Sverre Diesen om at norske bidrag til internasjonale militære operasjoner er så små at de ikke utgjør noen reell forskjell for resultatet. Fra norsk side har derfor det primære formålet med deltagelse i denne typen operasjoner vært den sikkerhetspolitiske gevinsten som Norge oppnår gjennom å bidra, ikke konsekvensene som det militære bidraget fører til (Diesen 2012, sitert i Henriksen 2013: 27). Henriksen utfordrer dette tenkesettet ved å beskrive hvordan erfaringene fra Libya representerer et brudd med tidligere mønstre—det norske bidraget i Libya var formidabelt, og man kan derfor ikke si at Norge ikke hadde reell innflytelse på sluttresultatet. Han legger frem argumenter for at ”erfaringene fra operasjonene i Libya gjør at Norge bør revitalisere diskusjonene om å inneha en selvstendig nasjonal kompetanse til å forstå, delta og øve innflytelse i de fora som legger premissene for våre taktiske militære bidrag” (Henriksen 2013: 28). Henriksens artikkel omhandler behovet for mer norsk personell, kompetanse, og innflytelse på det operasjonelle nivået når det gjelder målutvelgelse i internasjonale militære operasjoner. Det grunnleggende argumentet som danner et bakteppe i artikkelen er at større innflytelse medfører et større moralsk ansvar for resultatene. Jeg mener dette kan overføres til at det norske folk burde fått tilstrekkelig informasjon om saken. Siden massemediene er folkets primære kilde til informasjon om fjerntliggende hendelser (Zaller 1994: 187) var en forutsetning for å oppnå dette er pressen tok ansvar for å fungere som en arena for debatt og informasjon rundt det norske bidraget i Libya.

For å foreta en undersøkelse som kan lede frem til et svar på problemstillingen har jeg valgt å bygge opp oppgaven på følgende måte: I kapittel 2 presenteres først teori om hva som forventes av mediene fra et demokratiteoretisk perspektiv, samt teori som omhandler medienes brudd på disse forventningene. Deretter redegjøres det for medienes rolle i ulike faser av en konflikt, før det diskuteres hvorfor det er et demokratisk problem hvis mediene svikter i sin oppgave med å tilby folket korrekt og tilstrekkelig informasjon. Kapittelet avsluttes med en presentasjon av seks hypoteser som er formulert ut i fra antagelser basert på teorien. I kapittel 3 beskrives forskningsdesignet og metoden benyttet i undersøkelsen. Resultatene av analysen, samt diskusjon av disse, utgjør kapittel 4. I kapittel 5 blir de mest sentrale funnene oppsummert og vurdert for å komme frem til en konklusjon på problemstillingen.

2. Teori

Det finnes to ulike retninger innen teori om pressen: på den ene siden er det normative teorier som foreskriver ideer om hvilke oppgaver pressen burde ha i samfunnet, og på den andre siden er det mer deskriptive teorier om hvordan pressen faktisk fungerer i den virkelige verden (Christians et al. 2009: ix). Et slikt skille er nødvendig fordi pressens praksis avviker fra teori om pressen (Altschull 1995: 441). Teorien i kapittel 2.1. representerer tanker om hvordan mediene ideelt sett skal fungere i demokratiske samfunn, og i kapittel 2.2. presenteres teori som utfordrer forestillingen om at mediene fungerer på denne måten i virkeligheten. Flere av tenkerne bak teoriene i sistnevnte kapittel påpeker at mediene har økt tendens til å svikte i utøvelsen av sitt samfunnsmandat i forbindelse med utenrikspolitiske saker.

Mye av teorien på feltet kommer fra og handler om forhold i USA. Det vil selvsagt være visse forskjeller mellom USAs presidentsystem og Norges parlamentariske system, og blant de mest betydningsfulle forskjellene i denne sammenhengen er disse: mens USA har kun to partier med reell betydning har Norge flere mindre partier; mens USA har to partier som står mot hverandre har Norge i perioden som undersøkes hatt en koalisjonsregjering; mens USA har president har Norge statsminister; mens USAs president velges uavhengig av Kongressen utgår den norske regjeringen fra Stortinget. Jeg tar utgangspunkt i at teorien fra USA i stor grad er overførbar til norske forhold. For eksempel vil teori om den amerikanske presidenten kunne overføres til den norske statsministeren.

2.1. Forventninger til media fra et demokratiteoretisk perspektiv

2.1.1. Den offentlige sfære

Ifølge Iyengar er en av pressens oppgaver å fungere som en offentlig sfære som informerer velgerne ved å gi dem tilgang på varierte meninger og perspektiver som gjelder saker som er av interesse for dem (2011: 4-5). Dette skal holde folket oppdatert på hva som skjer i samfunnet.

I et moderne samfunn ville det være upraktisk å organisere politikk som et direkte demokrati, fordi mannen i gata ikke har anledning til å bruke en stor andel av sin tid på å utøve politikk. Derfor har dagens demokratier en representativ form, der folket velger representanter som

styrer på vegne av dem. For at representantene skal oppfattes som legitime og ansvarlige³ må det kontrolleres at de gjør en god jobb med å styre i henhold til interessene til folket de skal representere. Folket har ikke mulighet til å følge med på alle politikere og politiske prosesser, så i moderne samfunn faller ansvaret for å kontrollere hva politikerne foretar seg i stor grad på mediene. Det forventes videre at mediene viderefremmer denne informasjonen til folket: tanken er at mediene skal tilby en tilstrekkelig mengde relevant informasjon om politikk til at borgerne evner å holde sine representanter ansvarlige ved å ta informerte avgjørelser i forbindelse med valg (Aalberg, van Aelst og Curran 2010: 256). Fra et demokratiteoretisk perspektiv er det spesielt viktig at folket har tilstrekkelig informasjon om hva folkets valgte representanter foretar seg og hvordan de styrer landet—*informerte* borgere er *bedre* borgere. Det er viktig for den demokratiske prosessen at borgerne er i stand til å vurdere sine representanter, for så å kunne belønne eller straffe dem for deres prestasjoner ved neste valg: borgernes evne til å holde sine valgte representanter ansvarlige er en forutsetning for en velfungerende demokratisk prosess (Curran et al. 2009: 6). Dette krever at borgerne har tilstrekkelig kunnskap om hva politikerne foretar seg, så det har lenge vært anerkjent at oppmerksomhet og åpenhet rundt valgte representanters handlinger er nødvendig for at velgerne skal ha nok kunnskap til å kunne foreta veloverveide valg (Bentham 1843). Dette er nødvendig for at et representativt demokrati skal fungere på en tilfredsstillende måte som et demokrati der folket har en reell innflytelse på utøvelsen av politikk. Hvis et demokratisk styresett som er organisert på en representativ måte skal innebære et folkestyre vil dette implisitt bety at et legitimt styre må underbygges av opinionen i folket. Legitimiteten til en demokratisk stat er avhengig av folkets støtte (Cottle 2006: 91). Den offentlige sfæren utstyrrer demokratiet med en arena der offentlig diskusjon og debatt kan finne sted, der folkets meninger kan utvikle seg og bli hørt.

Selve uttrykket *offentlig sfære* stammer fra Jürgen Habermas' bok *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*⁴, først publisert i 1962. I denne boken beskriver han at den offentlige sfære begynte å vokse frem i Europa som en motvekt til statens autoritet rundt år 1700, da privatpersoner fra borgerklassen møttes i offentlige rom for å diskutere dagsaktuelle temaer som politikk, kunst og litteratur. En kultur for slik diskusjon blomstret spesielt ved datidens kaffehus, som ble samlingssteder

³ Med begrepet *ansvarlighet* i denne konteksten menes et overordnet ansvar, det som på engelsk kalles *accountability*.

⁴ Tysk originaltittel: *Strukturwandel der Öffentlichkeit. Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*.

der både den sosiale eliten og personer av lavere sosial klasse kunne møtes til fri diskusjon. Dette gjaldt særlig i England, datidens mest liberale samfunn. Etter hvert forflyttet tyngdepunktet for denne typen diskusjon seg fra kaffehusene til trykte medier, for eksempel tidsskriftet *The Tatler* som ble publisert fra 1709. Ved å flytte samfunnsdebatten til pressen kunne man nå ut til flere personer, og et mer helhetlig bilde av folkets opinion fikk utvikle seg (Habermas [1962] 1989).

En av grunnsteinene i tanken om viktigheten av en offentlig sfære er at folket, gjennom deltagelse i fri debatt og diskusjon, skal kunne utfordre og utvikle hverandres ideer for slik å komme frem til en best mulig løsning. Et begrep man ofte kommer over i denne sammenhengen er metaforen som beskriver den offentlige sfæren som en *marketplace of ideas*. Denne oppfatningen har lange tradisjoner, og John Miltons essay⁵ *Aeropagitica*, utgitt i 1644, er et sentralt verk. I denne teksten rettet Milton skarp kritikk mot lisensiering og sensur i britisk presse, og talte for ytringsfrihet. Det gjennomgående temaet er at alle ideer, og utvekslingen av disse, har verdi når man har som mål å komme frem til et godt svar eller en løsning. Han argumenterte for at selv sensur av ”dårlige bøker” var skadelig for søken etter sannheten: ved å lese ideer som er feil kunne man komme nærmere en forståelse av hva som er sant og godt. Om loven som etablerte lisensiering av bøker skrev han at dens virkning først og fremst ville være å hindre læring og sannhet, fordi den ville gjøre mennesker sløvere og mindre kunnskapsrike med hensyn til allerede eksisterende kunnskap, og samtidig hindre dem i å lære mer gjennom å gjøre videre oppdagelser (Milton 1644). Man kan gjenkjenne trekk fra Miltons tekst i Benjamin Franklins *Apology for Printers*, publisert i *The Pennsylvania Gazette* i 1731. Her skrev Franklin at folks meninger er like varierte som deres ansikter—siden pressens oppgave i stor del består av å trykke meninger, så vil den nødvendigvis trykke meninger som virker støtende for noen. Dette er noe pressen må forvente, siden den er lært opp til å la ulike meninger møtes til debatt i offentligheten. I likhet med Milton anså Franklin dette som sunt for samfunnsdebatten: han mente at når sannhet og feil møtes i likeverdig konkurranse, så ville alltid sannheten seire (Franklin 1731). Over hundre år senere argumenterte John Stuart Mill enda mer kraftfullt for samme syn i essayet *On Liberty*. Han mente at dersom hele menneskeheten, unntatt en person, hadde en mening, og kun denne ene personen hadde en motstridende mening, så ville det ikke være riktigere av menneskeheten å stille denne personens stemme enn det ville være av den ene personen å stille menneskehetens

⁵ Skrevet som en tale til det engelske parlamentet, men utgitt som pamflett. Ved å publisere talen som en pamflett begikk Milton et brudd på loven han kritiserte.

stemme. Han mente man ikke kunne undertrykke og stille en mening, fordi det ville være å røve den fra nålevende samt kommende generasjoner. En mening har verdi uansett: hvis en mening som er rett undertrykkes blir menneskeheten frarøvet muligheten til å bytte ut usannhet med sannhet. Hvis en mening som er feil undertrykkes blir menneskeheten frarøvet noe som ifølge Mill er nesten like verdifullt: en klarere oppfatning og et mer levende inntrykk av sannheten, som blir produsert når sannheten blir utfordret i møte med usannhet (Mill [1859] 2008: 21). Han mente at et samfunn ikke kunne defineres som fritt dersom menneskene i det ikke kunne forbedre seg selv gjennom fri og likeverdig diskusjon (ibid: 15).

Det kan tolkes som en anerkjennelse av at ytringsfrihet og debatt i den offentlige sfæren er en forutsetning for funksjonsevnen til et liberalt demokrati at disse temaene i 1789⁶ ble inkludert som første punkt på The Bill of Rights, tillegget til den amerikanske grunnloven som sikrer borgernes rettigheter overfor staten: “Congress shall make no law [...] abridging the freedom of speech, or of the press; or the right of the people peaceably to assemble, and to petition the Government for a redress of grievances” (Bill of Rights 1789). I samme periode ble viktigheten av den offentlige sfæren på tilsvarende måte inkludert som paragraf 11 i den franske grunnloven, der det står at fri kommunikasjon av ideer og meninger er en av menneskenes mest verdifulle rettigheter, og at alle derfor skal kunne snakke, skrive og trykke fritt innenfor det loven tilsier at er tillatt (Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789). Den norske grunnlovens § 100 omtaler også ytrings- og pressefrihet. Der heter det blant annet at “Ytringsfrihed bør finde Sted”, og at “Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette for en aaben og oplyst offentlig Samtale” (Norges Grunnlov 1814).

James Fishkin og Robert Luskin legger frem fem kriterier som må oppfylles for at et demokrati skal være deliberativt og dermed innebære deltagelsen som gir regimet økt legitimitet. De mener at deliberativt samfunnsdebatt må være (1) *informert* (og derigjennom *informativ*), ved at argumentasjonen underbygges av relevante fakta, (2) *balansert*, ved at argumenter møtes med motargumenter, (3) *bevisst*, ved at deltagerne skal tale og lytte med høflighet og respekt, (4) *substansiell/saklig*, ved at argumenter vurderes ut i fra sin gyldighet og ikke basert på hvem som fremmer dem, og (5) *omfattende/fullstendig*, ved at alle perspektiver på saken som eksisterer i deler av befolkningen vies oppmerksomhet (Fishkin & Luskin 2005: 285). Dette kan man se i sammenheng med teori som fremmer neo-Tocquevilliansk tankegang, som argumenterer for en tro på at et liberalt demokratis styrke og

⁶ Foreslått i 1789, implementert i 1791.

stabilitet er avhengig av en levende og sunn sfære av forenende deltagelse (Chambers & Kymlicka 2002: 2).

Vær Varsom-plakaten er en oversikt over norsk presses egne etiske normer. I dette dokumentet er det tydelig at norsk presse anser seg selv for å ha et overordnet ansvar for samfunnsdebatten. Under kapittel 1, *Pressens samfunnsrolle*, understrekes viktigheten av ytringsfrihet, informasjonsfrihet og trykkefrihet for demokratiet. Det etableres at pressen skal ivareta ”viktige oppgaver som informasjon, debatt og samfunnskritikk”, at den ”har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk”, og at ”[d]et er god presseskikk å tilstrebe bredde og relevans i valg av kilder” (Norsk Presseforbund 2007). Her kommer det tydelig frem at pressen selv ser det som viktig at den bidrar til debatt og kunnskap i samfunnet ved å presentere variert informasjon og et mangfold av meninger om aktuelle saker.

Vinklingen med hensyn til å undersøke hvordan norske medier dekket den norske innsatsen i Libya vil være å undersøke i hvilken grad de klarte å fungere som en arena for offentlig debatt rundt saken, der et mangfold av kilder fikk presentere varierte meninger.

2.1.2. Vaktbikkjerollen

I de fleste moderne demokratier er makten tredelt i en utøvende, en lovgivende, og en dømmende makt. Begrunnelsen for en slik tredeling er å unngå at makten konsentreres i en enkelt person eller institusjon. Disse tre statsmaktene utøver granskning og kontroll av hverandre gjennom et system av *checks and balances*, som sikrer at én enkelt statsmakt ikke kan ta avgjørelser og styre uavhengig av de andre. Denne idéen er kjent som maktfordelingsprinsippet, og stammer fra Montesquieus verk *Lovens Ånd*⁷ (Montesquieu [1748] 2000). Tanken om at pressen skal fungere som en fjerde statsmakt springer ut av denne logikken—som en utenforstående, uavhengig makt skal den granske det de andre statsmaktene gjør, og varsle dersom den oppdager at de andre statsmaktene ikke oppfyller sine roller på en måte som er i folkets beste interesse. Derfor har det i demokratiske deler av verden blitt vanlig å se en fri, undersøkende presse som et ideal. I denne oppfatningen av pressens rolle i samfunnet ligger en idé om at pressen skal følge med på hvordan politikerne styrer, og si fra når de svikter i utførelsen av sine oppgaver. Vi forventer at vaktbikkja bjeffer når noe er galt.

Røttene til uttrykket *den fjerde statsmakt* er noe usikre, men Thomas Carlyle sporer det tilbake til Edmund Burkes tale i det britiske parlamentet i 1787. Her skal Burke ha sagt at

⁷ Fransk originaltittel: *L'Esprit des Lois*.

“there were Three Estates in Parliament⁸; but, in the Reporters' Gallery yonder, there sat a *Fourth Estate* more important far than they all” (Carlyle 1841). I 1828 skrev Thomas Babington Macauley at galleriet der reporterne satt var blitt en ”fourth estate”, og at deres publisering av debattene som foregikk i parlamentet var å anse som et uvurderlig vern om offentlig frihet (Macauley [1828] 2006-2012: 73). I dette utsagnet skinner det gjennom at pressen har fått en rolle der den skal bevokte offentligheten ved å observere parlamentets handlinger og rapportere om disse til folket, og at denne funksjonen som en motmakt som representerer folket overfor de etablerte statsmaktene gjør pressen til en essensiell del av det liberale demokratiet. I samme tidsperiode fremgår en tilsvarende tankegang i James Mills essay *Liberty of the Press*. Der skrev han at folkets misnøye er det eneste middelet som kan fjerne myndigheter som styrer på en dårlig måte. Han mente derfor at pressens frihet er det viktigste vernet om menneskehetens interesser i alle siviliserte land, fordi pressen er det viktigste verktøyet når det gjelder å bygge denne misnøyen (Mill [1825] 1992: 116). Her er det tydelig at Mill så det som pressens funksjon å vokte folket ved å kritisere myndighetene når de styrer på en måte som ikke er tilfredsstillende med hensyn til folkets interesser.

Også i Norge vokste en slik oppfatning av pressen frem—i 1834 skrev Sylvester Sivertson i bladet *Den frimodige* at ”Man har kalt Pressen for den fjerde Magt i Staten, man burde have tilføiet: og den høieste” (Sivertson, sitert i Allern 1996: 3). Denne oppfatningen har siden den tid fått solid feste når det gjelder hvordan vi ser pressens oppgaver i samfunnet. Å opprettholde rollen som en motvekt til myndighetene har blitt et av de grunnleggende prinsippene i moderne journalistikk (Iyengar 2011: 20), og idealet om at ”pressen skal være en ’fjerde statsmakt’ eller ’samfunnets vaktbikkje’”, som ”skal representere et kritisk korrektiv, eller være en motmakt, til de ordinære statmaktene”, står sterkt i det journalistiske normsystemet (Aglén 2007: 85). I *Vær Varsom-plakaten* legger pressen vekt på sin rolle som en kritisk og granskende institusjon i samfunnet. Det står at pressen skal ”avdekke kritikkverdige forhold”, og at det er pressens oppgave å ”beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlig myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre” (Norsk Presseforbund 2007).

Men i hvilken grad lykkes norsk presse i å imøtekomme sine egne normer? Det må understrekes at det er ikke nødvendigvis ble gjort noe galt fra norske myndigheters side i

⁸ På Burkes tid var ikke de tre andre ”estates” de tre statsmaktene vi kjenner til i dag, men adelen, geistligheten og borgerskapet (Allern 1996: 3-4). Prinsippet om pressen som en motvekt til de styrende maktene er likevel overførbart til dagens moderne demokratier.

forbindelse med den norske innsatsen i Libya. Det er heller ikke hensikten med denne oppgaven å avdekke eventuelle politiske feiltrinn. Formålet er å undersøke om norsk presse dekket denne saken på en kritisk og gravende måte, eller om de i for stor grad baserte seg på offisielle kilder og stolte blindt på disse. Dette kan i så fall indikere en overdreven tillit til statsmaktene pressen skal fungere som en kontrollmekanisme overfor. Muligheten for at det *kunne* ha blitt gjort noe feil må holdes åpen—spørsmålet blir da om pressen var tilstrekkelig kritisk i sin dekning til at *eventuelle* feil ville blitt oppdaget.

Selv om mediene i et samfunn utfører sine oppgaver på en ”perfekt” måte vil de ikke klare å nå frem til alle deler av befolkningen. Dermed vil ikke alle borgerne få med seg debatten og kritikken som kommer frem i pressen, og når de ikke får den med seg vil de heller ikke utvikles til bedre borgere som tar velinformerte avgjørelser i forbindelse med valg. Curran et al. skriver at full politisk ansvarlighet krever et mediasystem som er i stand til å nå frem til selv uoppmerksomme borgere (2009: 6), men dette er vanskelig å få til i praksis. En grunn til dette er at det står like mye på borgerne som på mediene—dersom borgerne ikke er tilstrekkelig interesserte i en sak kan de unngå å eksponere seg for informasjon om den, og dette er ikke noe mediene har mulighet til å påvirke. At et lands medier oppfyller normative kriterier og er *normativt velfungerende* ved at de fungerer som en offentlig sfære for debatt og som en vaktbikkje vil derfor ikke automatisk tilsvare en virkelighet som fra et demokratiteoretisk perspektiv er *praktisk velfungerende*—men ut i fra normativ demokratisk teori må det likevel være et mål å strebe etter det ideelle. I neste delkapittel presenteres eksempler på teorier om at mediene ikke alltid fungerer på en ideell måte.

2.2. Brutte forventninger?

2.2.1. Indexing og den offisielle versjonens dominans

Noen ganger svikter mediene i sin oppgave med å rapportere om saker som er av offentlig interesse, og dette ser særlig ut til å gjelde saker som dreier seg om utenrikspolitikk eller nasjonal sikkerhet. En teoretisk forklaring på denne tendensen er Lance Bennett sin teori om relasjonen mellom pressen og staten, kjent som indexingteorien. Kort oppsummert er hovedtanken at journalister avgjør hvordan, hvor mye og i hvilken dybde en sak omtales, samt hvem sine meninger de skal formidle i mediene, ved å se på offisiell konflikt eller debatt mellom politiske eliter (Bennett 1990: 118). Bennett slår fast at massemediene i USA bruker representanter for myndighetene som kilde i de fleste av sine nyhetssaker, og stiller spørsmålstegn ved hva dette har å si for dekningen av nyheter (ibid: 103). Han kommenterer

at mediene omtaler en sak så lenge elitene debatterer den, men at medienes omtale faller bort når debatten mellom elitene stilner. Han bruker Iran-Contra-skandalen som case, og undersøker forholdet mellom debatt rundt saken fra Kongressen og medienes⁹ dekning av saken. Han finner høy korrelasjon mellom de to: når saken ble debattert i Kongressen ble den omtalt i mediene, og når debatten stilnet ble den ikke omtalt. Et særlig dramatisk funn i Bennetts undersøkelse er at Kongressen var stille om saken i spesielt kritiske perioder, nemlig i perioder rett forut for avstemninger om hvorvidt USA skulle støtte contrabevegelsen i Nicaragua. Da ble heller ikke saken omtalt i mediene (ibid). Daniel Hallin har undersøkt hvordan mediedekningen av Vietnamkrigen forandret seg i forhold til utviklinger i krigen og hvordan disse ble mottatt av politikere i USA. Hans konklusjon er at dekningen av Vietnamkrigen viser en tendens til at medienes støtte til eller kritikk av regjeringens politikk er avhengig av graden av konsensus rundt denne politikken, spesielt innenfor politiske kretser. Journalistene oppfyller ikke nødvendigvis idealet om å speile virkeligheten i sin dekning—de er i stedet mer opptatt av å reflektere den rådende politiske debatten. Så lenge det politiske klimaet er preget av konsensus holder mediene seg innenfor denne konsensusens rammer, men når konsensusen forvitrer blir dekningen av saken mer kritisk og åpen for å inkludere varierende synspunkter (Hallin 1994: 55).

Bennett mener at sakene der man mest tydelig kan se hvordan indexing påvirker nyhetsbildet er saker som angår militære avgjørelser og utenrikspolitikk, men også handel og makroøkonomisk politikk (Bennett 1990: 122). Dette er saker av vital nasjonal interesse, som man rent intuitivt vil tro det er interessant for folket å få informasjon om. Bennett poengterer imidlertid at indexing ikke nødvendigvis oppfattes av journalistene som en satt oppskrift på hvordan man skal lage nyhetssaker på en enkel og økonomiske måte. De kan bruke indexing ut i fra et ønske om å opptre på en måte som er i tråd med demokratiske prinsipper ved å se på myndighetenes oppfatning av en sak som sann, fordi den i bunn og grunn burde være et speilbilde av offentlig opinion av saken. Tanken er at dersom myndighetenes oppfatning ikke stemmer overens med folkets oppfatning, så er det folket som til sist må se dette og straffe myndighetene ved neste valg: pressen har kun ansvar for å rapportere hva myndighetene sier (ibid: 109). Bennett mener imidlertid at dette argumentet er en unnskyldning for at pressen i USA skal kunne tillate seg å lage nyheter ut i fra indexing som norm, selv om dette er en prosess der pressen vil bli mer passiv (ibid: 109).

⁹ Han bruker dekningen i New York Times som mål på mediedekning, og begrunner dette med at det er en av de store avisene som påvirker hva mindre nyhetsbyråer skriver om.

I tråd med Bennett beskriver Iyengar (2011: 97) at det politiske klimaet ofte er preget av tilsynelatende konsensus blant elitene i forbindelse med saker som gjelder utenrikspolitikk eller nasjonal sikkerhet. En årsak til dette er at de som kritiserer presidenten i en situasjon der det er fare for utbrudd av væpnet konflikt risikerer å bli sett på som upatriotiske (ibid: 107). Det forekommer lite eller ingen debatt rundt saken blant elitene, og det kommer ikke frem noen ekstern uenighet. Når det ikke er debatt mellom elitene føres det heller ingen debatt om saken i mediene, og det som rapporteres er den offisielle versjonen som mediene får servert fra myndighetene. Iyengar (ibid: 93) mener derfor at pressen er fratatt sin evne til å fungere som en motstander til myndighetene i saker som angår nasjonal sikkerhet. Pressen har ikke noe annet valg enn å stole på myndighetene, fordi det er den eneste versjonen som er umiddelbart tilgjengelig for dem. I innenrikspolitiske saker, for eksempel i saker som gjelder budsjettforhandlinger, vil det alltid være debatt og uenighet mellom elitene. Da blir jobben lett for journalistene: de kan gripe fatt i poengene som presenteres av eliter med motstridende syn og sette disse opp mot hverandre. Dermed kan de rapportere disse meningene videre i en artikkel eller i et innslag der ulike syn på saken er representert, og dette vil være tilstrekkelig til å belyse saken fra ulike perspektiver. Når denne debatten ikke finner sted er det vanskeligere for journalistene å forstå saken fra flere sider. Å utforske en sak kan være krevende: kanskje har ikke journalistene tilgang til relevant informasjon, kanskje har de ikke god nok innsikt i saken til å kunne analysere den på en selvstendig måte, og kanskje har de ikke tid til å jobbe såpass grundig med saken før de skal møte en deadline. Når nyheter skal produseres bidrar indexing sterkt til å forenkle vanskelige avgjørelser om hvordan man skal dekke nesten hvilken som helst sak (Bennett 1990: 123). Ved å basere seg på debatt mellom eliter sparer journalistene seg for mye arbeid, og når denne debatten ikke forekommer blir det for ressurskrevende å finne egne kritiske vinklinger på saken. Når det ikke er debatt mellom elitene eller kritikk mot myndighetenes politikk blir det derfor heller ingen debatt i mediene. Den offisielle versjonen av saken blir den *eneste* versjonen av saken, og når denne ufiltrert blir presentert for offentligheten gjennom mediene vil den aksepteres som sannhet. Herman & Chomsky kommenterer at når artikler basert på elitenes versjon av en sak skrives på en overbevisende måte, ikke blir kritisert eller behandlet fra flere perspektiver i massemediene, samt får støtte fra personer med autoritet, så blir denne versjonen etablert som en sannhet selv om det ikke finnes bevis for at den stemmer med virkeligheten (2006: 282).

I sammenheng med indexingteorien kan det være interessant å tenke på *spiral of silence*-effekten. Spiral of silence er en teori utviklet av Elisabeth Noelle-Neumann. Den innebærer at

dersom du oppfatter at du ikke har støtte for det du mener, så vil du enten la være å si meningen din eller så vil du uttrykke støtte til majoritetens syn (Glynn, Hayes & Shanahan 1997: 454). Hvis man setter en slik effekt i sammenheng med frykt for å fremstå som upatriotisk dersom man kritiserer myndighetene i en situasjon der nasjonens sikkerhet oppfattes som truet, kan man tenke seg at belastningen ved å være alene om å kritisere myndighetenes politikk i en slik situasjon vil være stor nok til å kunne hindre både politikere og journalister i åpent å kritisere den offisielle versjonen av saken.

Et eksempel på et alvorlig tilfelle av at uriktig informasjon fra offisielt hold ble ansett som sann fant sted i forkant av USAs invasjon av Irak i 2003. Kull, Ramsay & Lewis (2003/2004) beskriver i sin artikkel hvordan det var en utfordring for Bush-administrasjonen å legitimere en eventuell invasjon av Irak. Etersom Irak ikke hadde angrepet USA godkjente ikke FNs Sikkerhetsråd operasjonen, og USA forsøkte derfor å legitimere invasjonen ved å hevde at den var nødvendig fordi Husseins regime utgjorde en potensiell trussel. Fra offisielt hold ble det gjentatte ganger hevdet at Irak var i ferd med å utvikle masseødeleggelsesvåpen, samt at Husseins regime hadde nære bånd til terroristorganisasjonen al Qaida og hadde støttet denne i forbindelse med terrorangrepene på USA 11. september 2001 (Kull et al. 2003/2004: 569). Et flertall av amerikanerne trodde på en eller begge av disse påstandene før krigen brøt ut, men et mindretall var positive til å gå til krig mot Irak uten godkjennelse fra Sikkerhetsrådet (ibid: 569). Til tross for dette uttrykte et flertall støtte for presidentens avgjørelse om å gå til krig etter at krigen hadde begynt (ibid: 570). Artikkelforfatterne mener at folkets misoppfatninger omkring krigen var en avgjørende faktor for at folk forandret mening om krigen, og de undersøker effekten av å ha tre ulike misoppfatninger: (1) at Irak hadde masseødeleggelsesvåpen, (2) at Irak støttet/samarbeidet med al Qaida, og (3) at verdensopinionen var positiv til en invasjon i Irak. Undersøkelsen viste at å ha en misoppfatning økte en persons sannsynlighet for å være positiv til krigen, og at en persons sannsynlighet for å være positiv til krigen økte ytterligere med antallet misoppfatninger den personen hadde. Spørsmålet som da må stilles er hvorfor folk hadde disse misoppfatningene. Første del av svaret er at folk ikke danner seg misoppfatninger i et vakuum—administrasjonen sprer informasjon, direkte og implisitt (ibid: 570). De offisielle kildene forteller altså usannheter, eller går langt i å implisere usannheter. Siden pressen går til disse offisielle kildene for å få stoff å rapportere om blir disse usannhetene spredd ut til folket, hvor de fester seg som misoppfatninger. Når pressen unnlater å behandle informasjonen fra offisielle kilder på en kritisk og utfordrende måte reduserer den seg selv til en passiv informasjonskanal for

den offisielle versjonen, i stedet for å fungere som et kritisk filter (ibid: 593). Som Iyengar skriver er det uunngåelig at journalister til en viss grad er avhengige av offisielle kilder (2011: 93), men da blir det desto viktigere at de behandler offisielle uttalelser med skepsis for at pressen skal kunne opprettholde sin funksjon som en fjerde statsmakt (ibid: 93). Det var her pressen sviktet under opptakten til Irak-krigen.

Kull et al. mener den mest åpenbare årsaken til at mange amerikanere hadde en eller flere av disse misoppfatningene er at Bush-administrasjonen kom med flere uttalelser som kunne tolkes som at disse usannhetene var sanne. De beskriver hvordan Bush gikk langt i å implisere en sammenheng mellom Husseins regime og al Qaida ved å si at en invasjon av Irak ville være et oppgjør med dem som sto bak angrepene 11. september, og ved å nevne disse terrorangrepene i sammenheng med nødvendigheten av å invadere Irak (Kull et al. 2003/2004; Kumar 2006: 55). Det ble også presentert bilder av det som skulle være treningsleire for al Qaida inne i Irak, men ikke nevnt at disse lå nord i Irak, utenfor den sentrale administrasjonens kontroll (ibid: 591-2). Det finnes ikke konkrete bevis for at Irak *ikke* var direkte involvert i terrorangrepene 11. september, men det er heller ikke funnet bevis *for* en slik tilknytning, og innenfor amerikansk etterretning er det enighet om at en slik tilknytning sannsynligvis ikke har eksistert (ibid: 584). Når det gjelder masseødeleggelsesvåpen skriver Kull et al. at saken er noe annerledes—det at amerikanere trodde Irak hadde masseødeleggelsesvåpen bør kanskje ikke kalles en misoppfatning, fordi troen på at dette var sant var utbredt også blant dem som jobbet i etterretningen (ibid: 572). Mye peker på at de offisielle kildene hadde grunn til å tro at det de fortalte var sant: imidlertid ble det aldri funnet masseødeleggelsesvåpen i Irak, så informasjonen var sannsynligvis usann. Iyengar skriver at det er spesielt problematisk at påstandene fra de offisielle kildene ikke ble utfordret da troverdige internasjonale eksperter på området uttalte at disse påstandene ikke stemte (Iyengar 2011: 106-7). Det at pressen ignorerte disse uttalelsene og valgte å stole på sine offisielle kilder er enda et bevis for at den offisielle versjonen gjerne er den eneste versjonen.

Kull et al. mener den andre årsaken til at mange amerikanere hadde en eller flere av disse misoppfatningene er måten mediene dekket saken på (Kull et al. 2003/2004: 592). Undersøkelsen viser forskjeller i misoppfatninger mellom personer som hadde ulike medier som sin primære kilde til nyheter, noe som viser at hvordan ulike medier dekker saken har innvirkning på hvor opplyste deres publikum er. Forfatterne nevner også problemet med at før, under, og i en periode etter en krig, så virker det som at mange i mediene ikke ser det som sin rolle å utfordre myndighetene, og i noen tilfeller kan de mene at det er passende å uttrykke

en støttende holdning til krigen (ibid: 593). Dette gjenspeiler seg i at et overveldende flertall av kommentatorene benyttet av de store nettverkene hadde en positiv holdning til krigen (ibid: 593). En saks nyhetsverdi er også av betydning: det kan lages en spennende sak om at Irak sannsynligvis har farlige masseødeleggelsesvåpen som utgjør en potensielt alvorlig fare, spesielt siden Hussein samarbeider med al Qaida, men det er ikke like spennende å lage en stor sak om at det verken er funnet masseødeleggelsesvåpen eller noen tilknytning mellom Hussein og al Qaida. Hvis folk ikke får høre noe som avkrefter det de tror er sant, blir misoppfatningene liggende og folk fortsetter å tro på noe som ikke er sant (ibid: 594).

I forbindelse med opptakten til Irak-krigen så vi tydelig at pressen stolte blindt på offisielle kilder, og at informasjonen fra disse kildene ble videreformidlet til folket på en måte som kan betegnes som ukritisk. Vi forventer at pressen skal oppfylle sin funksjon som en granskende fjerde statsmakt, men i denne situasjonen sviktet den i denne rollen og reduserte seg selv til en passiv informasjonskanal for den offisielle versjonen. Dette førte til at mange mennesker gjorde seg opp en mening om krigen basert på informasjon som senere viste seg å være usann. Da det ble klart at det var så stor uoverensstemmelse mellom informasjonen pressen hadde formidlet og det som senere viste seg å være sant valgte både *New York Times* og *Washington Post* å trykke unnskyldninger for at deres dekning hadde vært så ensidig (Iyengar 2011: 107). I 2004 innrømte redaktørene i the *Times* sin svikt på følgende måte: "Editors at several levels who should have been challenging reporters and pressing for more skepticism were perhaps too intent on rushing scoops into the paper" (New York Times 2004). Dette er en direkte innrømmelse av at pressen sviktet i sin vaktbikkjefunksjon. Pressen var altfor godtroende overfor den offisielle fremstillingen av situasjonen, og klarte ikke å gi befolkningen all informasjonen den trengte eller et kritisk syn på saken. Dette kan man vurdere opp mot Herman & Chomsky sin tanke om pressen som en elitedrevet propagandamaskin¹⁰, og i den

¹⁰ Edward Herman & Noam Chomsky (2006) hevder i *A Propaganda Model* at massemediene er en elitedrevet propagandamaskin som innprenter individene i samfunnet med holdninger som gjør at de oppfører seg på en passende måte i samfunnet. I deres propagandamodell mener de at penger og makt gir tilgang til og kontroll over mediene, noe som fører til at elitene kan marginalisere de som er uenige samtidig som de kan kommunisere sin versjon av virkeligheten ut til folket (Herman & Chomsky 2006: 257). I denne modellen peker de, som Iyengar (2011) og Bennett (1990), på at medienes avhengighet av informasjon fra offisielle kilder er et sentralt problem. De mener at en sak må gjennom ulike filtre før den anses å ha nyhetsverdi. Disse filterne er så innarbeidet og automatiserte hos journalister at selv om de tror de velger og tolker nyhetssaker på en objektiv måte, så velger og tolker de innenfor et strengt grunnleggende rammeverk. Et eksempel på dette kan være at de uten videre tar myndighetenes offisielle versjon av en sak for god fisk, og unnlater å gjøre videre undersøkelser for å finne ut om det de har fått opplyst faktisk stemmer. Siden informasjonen kommer fra myndighetene regner de automatisk med at den er sann (ibid: 258). Det må imidlertid poengteres at dette er et noe radikalt perspektiv. Øyvind Østerud har en mer nyansert diskusjon, der han blant annet tar opp utfordringen med å definere en klar grense mellom (positivt vinklet) informasjon og propaganda: "[d]et er ikke lett å skille 'ren propaganda' fra 'ren informasjon', fordi propagandaen også kan ha informasjonsverdi, og fordi informasjonen kan ha et

forbindelse spørre seg om en slik strategi føres på en bevisst måte fra myndighetenes side. Kull et al. (2003/2004) mener at pressens avhengighet av informasjon fra offisielle kilder gir administrasjonen betydelig makt ved at den får mulighet til å forme nyhetene på en måte som passer for den, og at Bush-administrasjonen aktivt benyttet seg av dette for å påvirke folkets holdninger i forkant av Irak-krigen. Pressen er avhengig av offisielle kilder for å kunne produsere nyhetssaker, og nyhetsdekning som er avhengig av offisielle kilder er en trussel mot pressens evne til å opprettholde et utfordrende standpunkt overfor myndighetene (Iyengar 2011: 108-9).

Det bør påpekes at man ikke ukritisk kan trekke for mange paralleller mellom dette tilfellet og innsatsen i Libya; Libya er ikke Irak, og Norge er ikke USA. Det sentrale poenget i Kull et als artikkel er imidlertid at den offisielle versjonen av en sak som kommer ut i mediene har stor innvirkning på offentlig opinion, enten den er sann eller ikke. Den blir også gjerne stående uimotsagt fordi mediene ikke slipper til andre stemmer enn offisielle kilder, noe som kveler en potensiell debatt om saken.

2.2.2. Rally round the flag-effekten

Rally round the flag er betegnelsen på et fenomen der folket setter sine politiske uenigheter til side og samler seg i en støttende holdning til den sittende administrasjonen. Dette forekommer særlig i forbindelse med utenrikspolitiske saker preget av internasjonal spenning. Mueller mener det er tre krav for at en hendelse kan klassifiseres som en potensiell rallysituasjon: den må være internasjonal, den må involvere presidenten direkte, og den må være spesifikk, dramatisk og skarpt fokusert (Mueller 1973: 209). Oneal, Lian & Joyner har en noe smalere definisjon av rallysituasjoner: deres definisjon fordrer ”major uses of force during a crisis” (Oneal, Lian & Joyner 1996: 265).

Det finnes to hovedretninger når det gjelder teoretiske forklaringer på rally round the flag-effekten. Den ene fokuserer på patriotisme, den andre på *opinion leadership*. Patriotismeretningen forklarer en rally som en reaksjon der befolkningen ukritisk fokuserer på og samler seg rundt den politiske ledelsen for å vise patriotisk støtte. Under utenrikspolitiske kriser der nasjonens politiske, økonomiske eller strategiske interesser er truet kan folket frykte at de skader nasjonens sjanser til å lykkes dersom de kritiserer presidenten offentlig. Denne

propagandistisk innslag eller motiv” (2007: 266). Han kommenterer også at korrespondenter og pressebyråers avhengighet av offisielle kilder kan være et problem. Videre skriver han at ”[s]ystematisk feilinformasjon, eller ensidig informasjon, vil selvsagt prege holdninger” (Østerud 2007: 267).

forklaringen ser i hovedsak rallyen som en refleksreaksjon som hverken er betinget av den spesifikke konflikten, eller av at folket faktisk er enige med administrasjonen og dens politikk (Baker & Oneal 2001: 667). I opinion leadership-forklaringen ses derimot rallysituasjoner som noe som ikke avviker fra andre politiske fenomener. Dersom de får muligheten til det vil folket danne seg en mening om administrasjonens politikk basert på allerede eksisterende meninger og på ny informasjon som blir gjort tilgjengelig. Dersom folket tilbys nok informasjon er de i stand til å danne seg meninger om utenrikspolitikk. Imidlertid er mangelen på informasjon det som gir utenrikspolitiske kriser en annen dynamikk enn mer hverdagslige politiske saker. I denne typen situasjoner sitter presidenten og hans administrasjon på informasjon som ikke er tilgjengelig for administrasjonens utfordrere og eventuelle kritikere. Siden disse derfor har lite informasjon relativt til presidenten kan de velge å tie eller å uttrykke en støttende holdning, siden en åpent kritisk holdning medfører en risiko for å fremstå som uvitende eller upatriotisk. Dermed blir det ingen debatt med en naturlig balanse mellom motstridende syn på saken, og mediens utgangspunkt for å presentere ulike perspektiver faller bort. En mulighet for mediene er da å basere seg på andre kilder, men dersom de benytter mindre troverdige kilder utsetter de seg selv for kritikk for å dekke saken med negativt skjev vinkling. Da er det tryggere å høre på hva presidenten har å si. Her er det et poeng at internasjonale kriser er noe som er spennende nok i seg selv, og derfor har tilstrekkelig nyhetsverdi selv om man ikke har en konflikt som kan benyttes som grunnmur for å bygge en dramaturgisk fremstilling. Dette fører til at utenrikspolitiske kriser dekkes på en mer ensidig måte med mer tydelig støtte til presidenten, i forhold til innenrikspolitiske saker og mer ordinære utenrikspolitiske saker. Når det ikke kommer frem noen konflikt i media blir ikke folket tilbudt sin vanlige informasjon i form av signaler fra politikere i debatt, og når de ikke utstyres med disse kognitive snarveiene blir det vanskelig for dem å forstå saken. Fraværet av åpen konflikt kan føre til at folket tror det eksisterer en konsensus mellom elitene, og som resultat kan de som ellers ville vært uenige med presidenten innta en støttende holdning (Baker & Oneal 2001: 667-8).

Iyengar ser rally round the flag-effekten i sammenheng med indexingteori, og kommenterer at saker som gjelder utenrikspolitikk eller nasjonal sikkerhet er lette å fremstille på en måte som støtter regjeringens politikk. Når det er internasjonal spenning er det sjelden noen som utfordrer regjeringen, og dette forplanter seg videre til den offentlige opinionen om saken. (Iyengar 2011: 316-17). Som et eksempel trekker Iyengar frem utviklingen i amerikansk offentlig opinion i forbindelse med USAs holdning til Iraks invasjon av Kuwait i 1990.

Kongressen var ikke samlet den første måneden av Iraks invasjon, og informasjon fra administrasjonen ble ikke utfordret. President Bush opplevde en markant oppsving i popularitet i denne perioden. Da Kongressen møttes igjen i september begynte en gruppe fremstående demokrater å kritisere elementer av presidenten sin politikk mot Irak. Dette ble rapportert om i mediene, og Bush sin popularitet falt fra 71 prosent i august til 55 prosent i november. Iyengar mener dette viser at folkets vurdering av presidenten stiger og synker i takt med at mediene rapporterer om støtte til eller motstand mot presidenten fra andre personer i den politiske eliten (ibid: 317).

En omfattende studie av rallyeffekten i USA fra 1933 til 1992, utført av Baker og Oneal, gjør funn som er i tråd med Iyengars meninger. Imidlertid viser resultatene at en internasjonal krise i seg selv ikke alltid vil føre til en rally¹¹. Forfatterne mener det som avgjør hvorvidt en rally forekommer, samt hvor stor den blir, er hvordan krisen legges frem for folket gjennom mediedekning, støtte fra begge partier, og hvordan Det hvite hus klarer å påvirke mediene (Baker & Oneal 2001: 661). For eksempel vil presidenten kunne trekke medienes oppmerksomhet til saken ved å uttale seg om den personlig. Da er det sannsynlig at *New York Times* skriver om saken på forsiden av avisen, og dermed kan presidenten forvente at rallyen vokser med rundt to prosentpoeng (ibid: 682). Dette er i tråd med Ostrom & Simon, som fant at andelen av folket som mente at presidenten gjorde en god jobb økte med gjennomsnittlig fem prosentpoeng etter en internasjonal krise som løpende ble omtalt på fremsiden av *New York Times* (1985: 352). Baker & Oneal konkluderer med at folkets rally round the flag i forbindelse med utenrikspolitiske kriser er et resultat av informasjonen de får fra politiske ledere gjennom media, og ikke en effekt av patriotisme (2001: 682).

Groeling & Baum utfordrer tanken om at det er et relativt fravær av kritikk blant elitene som fører til en rally. De argumenterer for at det er mediedekningen av debatten som har noe å si, og at ulike beskjeder har ulik grad av troverdighet som avhenger av hvem som sender beskjeden og hvem som mottar den. De mener at hvordan folket oppfatter presidentens utenrikspolitiske handlinger må forstås som en interaksjon mellom elitene, folket, og pressen (2008: 1065).

Groeling & Baum legger til grunn at befolkningen har liten kunnskap om utenrikspolitiske saker, og at mange individer ikke klarer å vurdere presidentens motiver og handlinger på en selvstendig måte. Løsningen for å gjøre seg opp en mening om saken blir dermed gjerne å ty

¹¹ Dette er i tråd med resultatene til Groeling & Baum (2008: 1082).

til informasjonssnarveier¹² og heuristiske signaler¹³. Oftest vil disse snarveiene og signalene være meningene til politiske eliter som individet har tillit til, da gjerne politiske eliter fra partiet som individet identifiserer seg med. Disse meningene blir formidlet til folket gjennom mediene, og at individet liker eller stoler på en politiker, eller identifiserer seg med partiet politikeren kommer fra, fungerer som et kognitivt filter som på en tankeøkonomisk måte forteller individet hva det skal mene (Groeling & Baum 2008: 1066; Popkin 1995; Zaller 1994: 187).

I litteraturen i dette feltet har det vært vanlig å skille mellom *opinion indexing*-hypotesen og *media indexing*-hypotesen. Førstnevnte går ut på at folket indekserer sine meninger til elitedebatten som de eksponeres for, mens sistnevnte handler om at mediedekningen indekseres i forhold til retorikk blant elitene i Washington, særlig de mektigste elitene. De to hypotesene er imidlertid nært beslektet; ettersom mediene er befolkningens primære kilde til eksponering for elitedebatt vil *opinion indexing* implisitt forutsette *media indexing* (Groeling & Baum 2008: 1066).

Groeling & Baum utfordrer disse konvensjonene, og argumenterer for at det ikke er elitenes styring av media som har mest å si for mediedekningen av en sak. De mener at profesjonelle incentiver og normer blant journalister gjør at de foretrekker visse typer historier fremfor andre (ibid: 1066)—de trakter spesielt etter saker som har nyhetsverdi i kraft av bringe noe nytt, eller av å være konfliktfylte eller balanserte. Journalister kan velge å produsere nyheter ut i fra saker som oppfyller ett eller flere av disse kriteriene (ibid: 1068). Samtidig hevder de at individer er mindre passive enn *opinion indexing*-hypotesen skulle tilsi, og at et utsagn fra en politisk elite vil ha ulik påvirkning på ulike individer. Man stoler mest på politikere fra det partiet man selv støtter (ibid: 1067; Zaller 1994: 187).

At politiske eliter fra samme parti som presidenten uttrykker støtte til presidenten er ifølge Groeling & Baum ikke interessant for pressen, fordi det er noe alle forventer og det ikke innebærer noen form for konflikt. At noen fra samme parti som presidenten sier ham i mot, er derimot spennende stoff. Samtidig som det er uventet og skaper en konflikt, så innebærer det en "kostnad" for partiet som helhet. Derfor fremstår det som mer troverdig når noen som representerer samme parti som presidenten fremmer kritikk mot ham enn når de støtter ham. En motsetning til motstand fra eget parti forekommer når representanter for opposisjonspartiet

¹² "information short-cuts" (Groeling & Baum 2008: 1066).

¹³ "heuristic cues" (Groeling & Baum 2008: 1066).

uttrykker støtte til presidenten. På samme måte som motstand fra presidentens parti, vil støtte fra opposisjonspartiet fremstå som troverdig fordi det innebærer en relativ kostnad for opposisjonspartiet å uttrykke at det presidenten foretar seg er bra, kontra å kritisere ham. Opposisjonens evaluering av presidenten vil imidlertid også være attraktivt nyhetsstoff når den er kritisk, fordi den da vil innebære en konfliktfylt stemning. Å rapportere om opposisjonspartiets standpunkt vil også være ønskelig for en journalist fordi det fører til balanse i fremstillingen av saken (ibid: 1069). Støtteerklæringer fra opposisjonspartiet vil være særlig troverdige og dermed gunstige for presidentens oppslutning, spesielt når det gjelder å få støtte fra individer som identifiserer seg med opposisjonspartiet. Dermed vil støtte fra politiske eliter fra begge partiene være særlig effektivt for å oppnå støtte som kan utvikle seg til en rallyeffekt (Groeling & Baum 2008: 1070; Baker & Oneal 2001: 661).

Groeling & Baum argumenterer altså for at pressens dekning kan preges av skjevhet i en negativ retning, ut i fra premisset om at kritikk mot administrasjonens politikk vil være interessant å dekke både om den kommer fra politiske eliter med tilknytning til administrasjonen og hvis den kommer fra politiske eliter med tilknytning til opposisjonen. Dette er fordi en slik kritikk vil bidra med konflikt og balanse i fremstillingen av saken, og når det gjelder kritikk mot presidenten fra hans egen administrasjon er dette særlig troverdig fordi det innebærer en kostnad for partiet å fremme slik kritikk. Motsatt kan pressens dekning være skjev i positiv retning dersom politiske eliter i opposisjonen uttrykker støtte til administrasjonens politikk. Dette er særlig interessant å rapportere om, fordi det er uventet, og troverdig fordi det innebærer en kostnad for opposisjonen å innta en støttende holdning overfor administrasjonen. Støttende erklæringer fra politikere med tilknytning til administrasjonen har derimot ikke samme nyhetsverdi, fordi det verken representerer noe uventet eller noe konfliktfylt, eller bidrar med balanse til saken. Dette er logiske resonnementer som går hånd i hånd med annen teori om mediedekning¹⁴, men samtidig finnes det empirisk forskning som står i kontrast til disse ideene.

Det kan oppstå situasjoner der opposisjonen tier, og det heller ikke kommer kritikk fra presidentens egne rekker. Et særlig tydelig eksempel på dette er den mangelfulle debatten forut for USAs invasjon av Irak i 2003 (Kull et al. 2003/2004), tidligere beskrevet i kapittel 2.2.1.. Også Groeling & Baum medgir at det kan oppstå situasjoner der den kritiske debatten blir betraktelig dempet. De nevner spesielt at man gjerne kan observere en mer uforbeholden

¹⁴ Konflikt, sensasjonalitet og overraskelse er ofte omtalt som sentrale nyhetskriterier (Moen 2007: 118; Aglen 2007: 82).

form for støtte under større konflikter, særlig store bakkeinvasjoner med fare for tap av amerikanske liv. Grenada, Panama, Afghanistan, Irak 1991 og Irak 2003 nevnes som eksempler på dette (Groeling & Baum 2008: 1082). Teoretiske forklaringer på dette kan være at noen unnlater å uttrykke eventuell kritikk fordi de frykter å bli ansett som upatriotisk i en situasjon der nasjonale interesser eller landets sikkerhet oppfattes som truet (Iyengar 2011: 107), eller at kongressmedlemmer har lite å vinne og mye å tape på å kritisere presidenten i denne typen situasjoner. Tanken bak sistnevnte hypotese er at det i siste instans uansett vil være presidenten som holdes ansvarlig for resultatene av en krig. Dersom resultatene utsettes for kritikk i ettertid vil presidenten dømmes på det tidspunktet, og dermed gå på et tap i oppslutning relativt til opposisjonen da. Dersom krigen derimot anses som en suksess vil presidenten vinne på dette, og en politiker som har kritisert ham vil havne i et dårlig lys (Groeling & Baum 2008: 1071). En opposisjonspolitikers risiko ved å kritisere presidenten øker ytterligere fordi hun i denne typen situasjoner vil ha langt mindre informasjon om saken enn presidenten og hans administrasjon (Baker & Oneal 2001: 668). Også Zaller påpeker at kongressmedlemmer kan velge å unngå en slik risiko ved å avvente kritikken til det er mer klart hvilke resultater presidentens handlinger fører til (Zaller 1994: 203). Det kan altså oppstå situasjoner der administrasjonens offisielle versjon ikke utsettes for kritikk, og dermed blir denne den eneste versjonen som kommer frem. Dette er i tråd med indexingteori.

2.3. Tre ulike perioder: før, under, og etter en væpnet konflikt

En naturlig måte å skille mellom ulike perioder i løpet av en væpnet konflikt er å dele tidsrommet inn i periodene før, under og etter den væpnede konflikten. Det er ut i fra denne tanken jeg har definert hvilke tidsrom jeg inkluderer i analysen¹⁵. Grunnen til å gjøre det på denne måten er en forventning om at mediedekningen av konflikten utarter seg på forskjellige måter i de tre periodene.

I perioden forut for avgjørelsen om det norske bidraget i Libya var det ikke klart hvorvidt Norge ville ta del i en eventuell aksjon, men det ble diskutert som en mulighet. FNs Sikkerhetsråd debatterte hvorvidt verdenssamfunnet skulle gripe inn i konflikten ved å opprette en flyforbudssone over Libya, noe som ville kreve bidrag fra andre lands fly. Nato ble tidlig ansett som en av de mest aktuelle kandidatene til å opprettholde et eventuelt flyforbud, og som et aktivt Nato-medlem var det ikke unaturlig å forvente at Norge kunne stille med et bidrag til operasjonen. Fra den norske regjeringens side ble det imidlertid tidlig

¹⁵ En redegjørelse for hvilke datoer de ulike tidsrommene omfatter er inkluderte i kapittel 3.2.2..

gjort klart at et norsk bidrag ikke ville være aktuelt uten et klart mandat fra FN. Ettersom det ble forventet at Russland og/eller Kina¹⁶ ville legge ned veto mot en resolusjon om opprettelse av flyforbudssone over Libya ble et FN-mandat oppfattet som usannsynlig, noe som nok kan ha bidratt til å dempe den norske debatten om saken. Dette forsterkes av en rask utvikling der viktige avgjørelser ble tatt i et høyt tempo: etter at Sikkerhetsrådet vedtok resolusjon 1973 17. mars gikk det kun to dager til statsminister Jens Stoltenberg kunngjorde at Norge ville tilby seg å bidra med fly til operasjonene 19. mars. Dermed kan man si at dette var en rask og i stor grad elitestyrte prosess der man ikke rakk å få i gang en ordentlig debatt. Siden norsk deltagelse i en eventuell militær operasjon ble ansett som en mulighet forventer jeg likevel at det forekom en viss mengde debatt om saken, og at denne debatten var preget av uenighet om hvorvidt Norge burde og skulle bidra i en eventuell militær operasjon i Libya. I en kontekst preget av uenighet blant eliten vil gjerne mediene opptre innenfor det som oppfattes som legitim uenighet, og dermed reflektere uenigheten som utspiller seg blant de politiske elitene (Robinson 2001: 536). Dette er i tråd med indexingteori.

Når en væpnet konflikt bryter ut forekommer det en endring i mediedekningen av situasjonen, der det kommer frem svært begrenset debatt og kritikk mot regjeringens politikk. En mengde studier har vist at nasjonale medier nesten alltid stiller seg bak sin regjering i en krigssituasjon—det kan forekomme en viss mengde dekning av uenighet blant eliter og av videre motstand i perioden i forkant av krigen, men dette tar brått slutt når krigen bryter ut (Cottle 2006: 80). En vanlig forklaring på dette er *rally round the flag*-fenomenet, der folket samler seg i en støttende holdning til regjeringen. Denne støttende holdningen finnes også blant elitene, som ofte avstår fra å kritisere regjeringen i denne typen situasjoner. Dette kan være på grunn av en faktisk konsensus, men kan også være på grunn av at elitene ikke våger å kritisere regjeringen fordi det kan få dem til å fremstå som upatriotiske eller uvitende. Dette fører til et fravær av debatt, noe som kan gi inntrykk av konsensus selv om det er uenighet under overflaten. I situasjoner med faktisk eller tilsynelatende konsensus vil mediene opptre innenfor samme konsensus som elitene (Robinson 2001: 536). Ifølge indexingteori vil fraværet av debatt føre til at mediene ikke blir servert kritiske vinklinger de kan bruke som utgangspunkt for å dekke saken, og dersom de ikke selv klarer å finne en slik innfallsvinkel faller de inn i en rolle der de formidler samtykke for offisiell politikk (ibid: 536). Jeg forventer at mediedekningen i denne perioden vil preges av et flertall offisielle kilder (Cottle

¹⁶ Både Russland og Kina er faste medlemmer i FNs Sikkerhetsråd og har derfor makt til å stoppe en resolusjon ved å legge ned veto.

2006: 80), på grunn av rallyeffekten samt tendensen til at opposisjonen tier i denne fasen av en væpnet konflikt. Med offisielle kilder mener jeg kilder fra regjeringspartiene, spesielt eliter i sentrale ministerposter, samt kilder fra Forsvaret. Jeg forventer at disse benyttes som kilder fordi det er de som vet mest om situasjonen, og fordi det er de som fatter avgjørelser (ibid: 83), samtidig som at opposisjonens stemmer forsvinner i en stilletiende oppførsel som oppfattes som konsensus. En annen årsak til denne forventningen er at saker som innebærer personer med høy makt eller status oftere blir til en nyhet (Aglen 2007: 83). I tillegg forventer jeg at mediedekningen øker markant i omfang i denne perioden i forhold til perioden forut for konflikten (Cottle 2006: 80), fordi deltagelse i en militær operasjon er en stor nyhet som avisene lett kan tillegge en sensasjonalistisk dramaturgi (ibid: 76) for å selge flere aviser til et allerede interessert publikum.

Det er observert en tendens til at mediene driver en viss grad av selvsensur i forkant av en krig og mens den pågår, der de velger å fremstille krigsinnsatsen til landet sitt på en positivt vinklet måte og å unngå mer kritiske perspektiver: Selv om journalister er villige til å gå langt for å få en god historie, er de fleste patriotiske i krigssituasjoner (MacArthur 1992: 196). Når nasjonen er i krig er det mange som ser mediedekning som en forlengelse av krigsinnsatsen, og objektivitet i fremstillingen tilstrebes først når krisen er over (Carruthers 2000: 160). Den forventede utviklingen i periode 3 er derfor at mediene inntar en holdning som fortsatt er hovedsakelig støttende, men mer kritisk enn i periode 2. Mediedekningen i denne perioden forventes å være preget av at det norske bidraget i Libya skal oppsummeres og vurderes. Tanken er at en slik oppsummering og vurdering av konsekvensene av politikernes avgjørelser skal sikre *retrospektiv ansvarlighet*: etter en periode der mediene har rapportert om politikernes handlinger og avgjørelser skal det evalueres hvorvidt disse har vært vellykkede (Zaller 1994: 202). Siden journalistene på dette tidspunktet har fått mer tid til å grave og å forstå saken på en selvstendig måte, samt komme i kontakt med uoffisielle kilder, forventer jeg at de er i stand til å inkludere perspektiver som er løsrevet fra myndighetenes offisielle versjon i dekingen av saken. Dersom det finnes kritikkverdige forhold antar jeg at det vil være et fokus på disse i denne perioden.

Det bør nevnes at periode 3 i denne analysen starter 25. juli 2011, tre dager etter terrorangrepene mot Utøya og Regjeringskvartalet. Pressen konsentrerer seg ofte om kun en stor sak om gangen. Derfor er det meget sannsynlig at det enorme fokuset på denne hendelsen førte til at avslutningen av den norske deltagelsen i Libya fikk mindre oppmerksomhet i norsk presse enn den kunne fått utenfor denne ekstraordinære konteksten.

2.4. Farer ved svikt i mediernes oppgaver: mangel på informasjon som et demokratisk problem

I demokratier er det meningen at pressen skal fungere som en motvekt til myndighetene dersom disse fører folket bak lyset ved å legge frem feilaktig informasjon. Dette er bakgrunnen for at pressen kalles den fjerde statsmakt, en uoffisiell kilde til offentlig informasjon som følger med på og undersøker myndighetspersoners ord og handlinger på en kritisk måte. Det grunnleggende premisset er at demokratiet kun kan fungere fullt og helt i den grad at folket har nok informasjon og riktig informasjon til å kunne gjøre seg opp en mening om hvordan de syns myndighetene fungerer og presterer. Dette skal virke som et ledd i å gjøre folket i stand til å vite hva som er i deres beste interesse, og å holde myndighetene ansvarlig med henblikk på dette (Bagdikian 2004: xiv-xv).

Imidlertid er det mye teori som tilsier at pressen i noen tilfeller svikter i sin utførelse av denne funksjonen. Dette skjer særlig i forbindelse med utenrikspolitiske situasjoner som innebærer at nasjonen deltar i væpnet konflikt eller der nasjonens sikkerhet oppfattes som truet. Ofte er opposisjonens stillhet utgangspunktet for at debatten rundt situasjonen blir mangelfull, eller i verste fall ikkeeksisterende. Denne stillheten kan skyldes at det faktisk er konsensus mellom elitene, eller den kan være en funksjon av at elitene i opposisjonen ikke våger å kritisere administrasjonen i denne typen situasjoner fordi det kan få dem til å fremstå som upatriotiske eller uvitende. Resultatet er at opposisjonen svikter i å fylle sin funksjon som en motvekt til administrasjonen. Mediernes tendens til å basere seg på offisielle kilder gjør dette problemet desto mer alvorlig, spesielt siden de går ut i fra indexing som en norm for å bestemme hva de skal lage nyheter om. Mediene baserer i stor grad sin nyhetsdekning på debatten mellom eliter, så når denne uteblir vil ofte dekningen i mediene bli redusert både i kvantitet og i kvalitet.

Den store graden av tillit mediene har til offisielle kilder blir enda mer dominerende når den ses i kontrast til tilliten mediene har til uoffisielle kilder som ønsker å delta i debatten med syn som utfordrer den offisielle versjonen. Hvis mediene ukritisk godtar den offisielle versjonen, samtidig som opposisjonen tier og mediene neglisjerer uoffisielle kilder, så svikter mediene både i sin rolle som en offentlig arena for debatt om temaer som angår samfunnet og i sin rolle som vaktbikkje. I stedet for å fungere som en kritisk og undersøkende fjerde statsmakt reduserer pressen seg til en passiv informasjonskanal for myndighetenes offisielle versjon. Bennett mener at pressen, i en slik sammenheng, tar på seg en rolle der den fungerer som en

loggfører som kun registrerer den offisielle versjonen, og dermed fraskriver seg sitt tradisjonelle mandat som en uavhengig røst som gir uttrykk for folket interesser og beskytter disse (1990: 106).

Et videre problem er at denne informasjonen ikke nødvendigvis gir et godt og sannferdig bilde av virkeligheten: journalistikk som indekserer debatt i Washington bryter ikke bare med vaktbikkjeidealet, men også med speilidealet¹⁷ (Iyengar 2011: 109). I forkant av væpnede konflikter er dette svært alvorlig, ettersom informasjonen folket får gjennom mediene vil ha sterk påvirkning på deres holdninger til en eventuell krig. Det er et alvorlig demokratisk problem dersom de grunnleggende premissene for å starte en væpnet konflikt er basert på usannheter.

Resultatet av disse faktorene kan være at informasjonen som formidles til folket om konflikten er mangelfull, og at mye av informasjonen som kommer ut er preget av en positiv skjevhet mer enn av objektivitet. Som et argument for å forsvare en slik praksis kan man si at vi må stole på vurderingene og avgjørelsene til politikerne vi har valgt; det er sånn demokratiet fungerer, vi velger representanter som skal styre på vegne av oss. Dette argumentet holder imidlertid ikke vann. For det første er mangel på åpenhet og informasjon et demokratisk problem i seg selv. For det andre vil mangel på åpenhet om resultatene av de valgte politikernes avgjørelser svekke folkets evne til å holde disse politikerne ansvarlig og vise sin eventuelle misnøye ved neste valg. Dermed svekkes politikernes legitimitet og ansvarlighet av at vi ikke vet hva de driver med.

Den grunnleggende utfordringen ser ut til å være følgende: i forbindelse med saker der nasjonens sikkerhet er truet fungerer ikke pressen som en fjerde statsmakt på en tilstrekkelig måte, fordi den i for stor grad er avhengig av statsmakten som den skal fungere som kontroll for. Dette skjeve styrkeforholdet gjør at pressens relative makt i forhold til statsmakten den skal granske er for liten. Pressen er avhengig av offisielle kilder for å kunne produsere nyhetssaker, og nyhetsdekning som er avhengig av offisielle kilder er en trussel mot pressens evne til å opprettholde et utfordrende standpunkt overfor myndighetene (Iyengar 2011: 108-9).

¹⁷ Speilidealet, *the mirror ideal*, er idealet om at mediene skal *reflektere* verden, og gi et sannferdig bilde av verden som den virkelig er.

2.5. Hypoteser

For å finne svar på hvorvidt norske medier lyktes i å fylle sin samfunnsrolle i forbindelse med den norske militære innsatsen i Libya har jeg formulert seks hypoteser å jobbe ut i fra. Jeg velger å ta utgangspunkt i de nevnte teoriene som tilsier at mediene svikter i sine roller som en arena for debatt og som en vaktbikkje i forbindelse med utenrikspolitiske saker som innebærer væpnet konflikt eller trusler mot nasjonens sikkerhet. En sådan tilnærming betyr at hypotesene mine vil være preget av en kritisk innstilling til hvordan norsk medier utøvde sitt samfunnsmandat. Dersom jeg gjør funn som støtter hypotesene vil dette indikere at norske medier ikke fungerte på en tilfredsstillende måte i dette tilfellet, mens motsatte resultater vil indikere at norske medier utførte sine oppgaver på en tilfredsstillende måte.

H1, H2 og H3 tester indexingteorien:

H1: Pressen baserte seg i hovedsak på kilder med tilknytning til myndighetene eller Forsvaret (offisielle kilder).

H2: Pressen baserte seg i hovedsak på politiske kilder fra regjeringspartiene.

H3: Pressen inkluderte i liten grad kilder fra opposisjonspartiene.

H4 tester om pressen inntok en ensidig negativ eller positiv vinkling til den norske innsatsen.

H4: Pressens dekning av det norske bidraget var preget av en positiv skjevhet.

H5 og H6 er for å undersøke om en eventuell positiv ensidighet i mediedekningen avtar med tid. Antagelsen er at pressen fortsatt vil være støttende i den avsluttende fasen, men også stille mer kritiske spørsmål og basere seg på et større mangfold av kilder når de har fått bedre tid og oversikt og operasjonen skal oppsummeres.

H5: Pressens dekning inkluderer en større andel uoffisielle kilder i periode 3 enn i periode 1 og periode 2¹⁸.

H6: Pressen er mindre ensidig positiv til den norske innsatsen i periode 3 enn i periode 1 og periode 2.

Hvordan jeg skal finne svar på hypotesene over beskrives i kapittel 3, metodekapittelet.

¹⁸ Hvilke tidsrom disse periodene omfatter kommer frem i metodedelens, i kapittel 3.2.2..

3. Forskningsdesign og metode

3.1. Forskningsdesign

For å utforske problemstillingen har jeg utført en kvantitativ innholdsanalyse av norske mediers dekning av den norske militære innsatsen i Libya. Jeg har valgt å undersøke et utvalg av fire norske aviser fra tre ulike tidsperioder. Utvalget av aviser og tidsperioder beskrives nærmere i delkapittel 3.2.. Avisartiklene fra de relevante avisene og datoene er lastet ned fra det nettbaserte mediearkivet ATEKST ved å søke på avisene, datoene, og søkeordet *Libya*. Dette søket genererte et utvalg av totalt 579 artikler, hvorav 151 var relevante å undersøke for å besvare problemstillingen.

Hver enkelt artikkel utgjør en enhet. Jeg har benyttet statistikkprogrammet SPSS til å kode verdiene på ulike variabler for hver enhet. Variablene er beskrevet i delkapittel 3.3., og kodeboken jeg har benyttet for å registrere verdier på hver variabel er inkludert som Vedlegg 1. Koding av variablene for det nevnte utvalget resulterte i et datasett jeg kunne bruke til å kjøre ulike analyser for å besvare problemstillingen.

3.2. Utvalg

3.2.1. Aviser

Det ville være en uoverkommelig oppgave å analysere innholdet i alle norske medier, spesielt innenfor det begrensede omfanget av en 30 studiepoengs masteroppgave. Derfor har jeg måttet begrense utvalget, og har valgt å se på innholdet i fire aviser.

I Norge i dag er det hovedsaklig to store mediekanaler som står for kringkasting av nyheter, nemlig TV og aviser. Begge ble vurdert som muligheter jeg kunne undersøke for å besvare problemstillingen, men jeg valgte til slutt å fokusere på aviser av følgende årsaker: For det første går aviser gjerne dypere inn i stoffet enn TV-nyheter. Dette kan de gjøre fordi de kan vie opptil flere sider til en sak, mens man i TV-nyheter har et mer begrenset tidsrom å presentere informasjonen innenfor. For det andre tilstreber TV-nyheter i Norge objektivitet i sin dekning av nyheter, og er ikke politisk meningsbærende på samme måte som aviser kan være. Dette muliggjør en rikere variasjon av kilder i aviser i forhold til på TV. For det tredje er TV et mer lukket medium enn aviser, ved at det er lettere for alternative stemmer å bli representert i avisene. Avisene kan lettere slippe til flere stemmer i en sak, samt at de kan inkludere stemmer fra folket ved å la dem uttrykke seg i kronikker og leserinnlegg. Et

avsluttende argument for å velge å analysere aviser er den praktiske årsaken at det er tekstbasert data som ligger lett tilgjengelig i det søkbare mediearkivet ATEKST. Med dette mener jeg ikke å antyde at TV er et mindre viktig medium for nyheter enn aviser, men dette er årsakene til at jeg har valgt aviser som fokus for analysen i denne oppgaven.

To av avisene, VG og Aftenposten, er inkludert fordi de er landets to største aviser målt i opplagsstørrelse. VG er en uavhengig avis uten noen klar politisk profil. Aftenposten har en historisk høyreprofil, og regnes i dag for å være en liberalkonservativ avis. Meningen er at disse to avisene skal representere det generelle mediebildet. Et argument som støtter en slik tilnærming er tanken om *pack journalism*, som sier at ledende aviser med høy prestisje har en agendasettende funksjon fordi mindre aviser har en tendens til å dekke hendelser på samme måte som dem (Iyengar 2011: 83). Et annet argument er at det er disse avisene som leses av flest mennesker, siden de har overlegent større opplagstall enn andre aviser. Dette gjør at disse avisene har størst påvirkning på folkets opinion og kunnskap om dagsaktuelle temaer.

De to andre avisene, Dagens Næringsliv¹⁹ og Klassekampen, er inkludert i analysen for å representere hver sin politiske side. DN fokuserer på nyheter om økonomi og finans, og har en klar borgelig profil. Som en motsetning til DN har Klassekampen en klar venstreprofil. Avisen ble grunnlagt i 1969 som en månedsavis utgitt av MLG²⁰, og fungerte som et offisielt organ for AKP fra 1973. Avisen har vært formelt uavhengig siden 1991, men AKP eide majoriteten av aksjene frem til 2000 (Store norsk leksikon 2013). I dag har partiet Rødt 20 prosent eierskap i Klassekampen. Klassekampen definerer seg selv som *ventresidas dagsavis*, og i avisens formålsparagraf står det at den skal jobbe ut i fra et ”revolusjonært, sosialistisk grunnsyn” (Folkvord 1998). Siden DN og Klassekampen har hvert sitt tydelige politiske ståsted representerer de aviser som avviker fra det typiske eller generelle mediebildet. Det er derfor interessant å undersøke om disse avisene dekket den norske militære innsatsen i Libya på ulike måter enn avisene som representerer det generelle mediebildet.

3.2.2. Perioder

Jeg har valgt å se på tre ulike perioder som alle representerer ulike stadier i Norges bidrag til operasjonene i Libya. Hver av disse periodene er avgrenset til to uker, da jeg anser dette som en varighet som er kort nok til å passe inn i den gitte konteksten samtidig som den er lang nok til å gi et bredt utvalg og høyt nok antall artikler til at jeg får et akseptabelt datagrunnlag å basere analysene på.

¹⁹ Heretter: DN.

²⁰ Marxist-Leninistiske Grupper, forløperen til partiet AKP-ml.

Periode 1 omfatter datoene fra og med 6. mars til og med 19. mars 2011. Dette er de to ukene frem til Stoltenberg kunngjorde at Norge ville bidra med fly, 19. mars.

Periode 2 omfatter datoene fra og med 20. mars til og med 2. april 2011. Dette er de to første ukene etter at Stoltenberg kunngjorde at Norge ville bidra med jagerfly i Libya. Denne perioden inneholder derfor det første tidsrommet etter det ble kjent at Norge skulle bidra militært til operasjonen, samt de ti første dagene fra og med datoen norske fly fløy sine første tokt over Libya, 24. mars. En alternativ dato jeg kunne pekt ut som starten på denne perioden er 25. mars, dagen da norske fly slapp sine første bomber over Libya. Det ble likevel avgjort å sette starten av periode 2 til datoen da Stoltenberg kunngjorde at Norge ville bidra til operasjonen, ettersom den formelle avgjørelsen da var tatt og gjort kjent, og fordi mediene og debatten fra det tidspunktet derfor kunne fokusere på et bidrag som de visste ville finne sted.

Periode 3 omfatter datoene fra og med 25. juli til og med 7. august 2011. Dette tidsrommet omfatter den siste uken av det norske oppdraget i Libya, samt den første uken etter at oppdraget var avsluttet. Antagelsen er at mediedekningen av den norske innsatsen i Libya i denne perioden vil preges av at oppdraget skal oppsummeres og vurderes. Et poeng som bør nevnes er at terrorangrepene mot Utøya og Regjeringskvartalet fant sted 22. juli rett forut for denne perioden. Denne hendelsen var den ubestridt dominerende saken i norske medier i de påfølgende ukene, og det er naturlig å anta at avslutningen av det norske bidraget i Libya fikk mindre medieoppmerksomhet i denne konteksten enn den ellers kunne fått.

3.3. Variabler

Følgende variabler er kodet for hver artikkel. Ytterligere informasjon om verdier og koder for hver variabel finnes i kodeboken, Vedlegg 1.

Variabelen **artikkelnr** er et nummer fra 1 til 602²¹, der hver artikkel har fått et eget nummer, og variabelen **tittel** er artikkelens overskrift. Disse to variablene har ingen annen praktisk funksjon enn at de skal gjøre det lettere å identifisere hver enkelt artikkel i arbeidsprosessen og i eventuelle replikasjoner.

Variabelen **relevant** er en dummyvariabel som registrerer hvorvidt artikkelen er relevant for det jeg skal undersøke. Siden jeg bruker søkeordet *Libya* for å finne relevante artikler i mediearkivet ATEKST vil resultatet av søket inneholde artikler som omtaler situasjonen i

²¹ Høyere tall enn antallet artikler i analysen, fordi den endelige avgjørelsen om hvilke datoer periode 3 skulle bestå av ble tatt etter at sorteringen av relevante/irrelevante artikler var gjennomført.

Libya uten å si noe om norsk innsats. Dette gir meg et større utvalg enn det som er nødvendig, men er en tryggere måte å finne alle relevante artikler på enn å søke etter *Norge + Libya*, *norske fly + Libya*, eller etter lignende søkeord. Dette ville snevret inn antallet artikler betraktelig, men innebære en fare for å ekskludere relevante artikler. Jeg velger derfor å gå gjennom alle artiklene som kommer opp med søkeordet *Libya*, og kode artikler som omtaler norsk innsats som 1 (*relevant*) og artikler som ikke omtaler norsk innsats som 0 (*irrelevant*). Jeg vil da få et datasett bestående av kun relevante artikler ved å filtrere bort enhetene med verdi 0. Kriteriet for hvorvidt en artikkel er relevant er at den har en direkte referanse til norsk militær innsats i Libya, og dette ses på som et eget tema i artikkelen.

Med variabelen **avis** registreres hvilken av de fire utvalgte avisene artikkelen er publisert i. Variabelen **periode** forteller hvilken av de tre tidsperiodene som undersøkes artikkelen ble publisert i, og **dato** forteller hvilken dato artikkelen ble publisert. Variabelen **type_sak** forteller om artikkelen kan kategoriseres som en nyhetsartikkel, kommentarstoff, kronikk/leserinlegg, notiser, eller andre typer artikler.

Variabelen **holdning** måler hvorvidt holdningen som kommer frem i artikkelen når det gjelder norsk innsats i Libya er positiv, negativ, ingen av disse, eller begge av disse.

Variabelen **antall_kilder** er et mål på antallet personer som uttaler seg om Norges militære innsats i Libya, og sier noe om hvor bredt kildegrunnlag artikkelen er basert på.

Variabelen **kilde** er med for å registrere om artikkelen refererer til offisielle kilder, uoffisielle kilder, både offisielle kilder og uoffisielle kilder, eller ingen av disse. Jeg har også inkludert dummyvariablene **regj_kilde**, **opp_kilde**, **forsvarskilde**, **uoff_kilde**, **org_kilde**, **akademiker_kilde**, **offandreland_kilde**, **norskfolk_kilde**, **libyskfolk_kilde**, og **nato_kilde**, som registrerer hvorvidt kilder fra henholdsvis regjeringspartier, opposisjonspartier, Forsvaret, uoffisielle kilder, organisasjoner, academia, andre lands offisielle myndigheter, det norske folk, det libyske folk, eller Nato er benyttet. For å kunne se på hvilke politiske partier som får uttale seg om saken har jeg inkludert en dummyvariabel for hvert parti, kodet 1 hvis en person fra partiet uttaler seg og 0 hvis ikke. Jeg har laget variabler for alle partiene representert på Stortinget²², samt en variabel for eventuelle andre partier som uttaler seg²³.

²² Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

²³ Det viste seg at det eneste partiet i denne kategorien ble Rødt.

For å måle hvorvidt det er et ensidig fokus på sentrale og godt kjente politikere, en slags *elite av eliten*, har jeg inkludert dummyvariablene **statsmin_kilde**, **forsvarsmin_kilde**, og **urixmin_kilde**. Disse variablene måler hvorvidt henholdsvis statsminister Jens Stoltenberg, forsvarsminister Grete Faremo, og utenriksminister Jonas Gahr Støre er benyttet som kilder i artikkelen.

For å måle hvilke argumenter ulike typer kilder representerer har jeg inkludert dummyvariabler som måler hvorvidt offisielle kilder fra regjeringen, offisielle kilder fra opposisjonen, og uoffisielle kilder uttaler seg på måter som kan tolkes som proargumenter eller en positiv holdning til den norske innsatsen i Libya, og motsatt som at de samme kildene uttaler seg på måter som kan tolkes som kontraargumenter eller en negativ holdning. Disse variablene er **off_regj_proarg**, **off_regj_konarg**, **off_opp_proarg**, **off_opp_konarg**, **uoff_proarg** og **uoff_konarg**. Å se på hvilke kombinasjoner ulike argumenter fra ulike kilder forekommer i vil kunne gi informasjon om bredden og mangfoldet av kilder og meninger i debatten.

3.4. Metodiske utfordringer med datamaterialet

Det innledende datamaterialet ble generert ved å foreta et søk for å finne artikler om Libya i de fire avisene i de tre nevnte periodene. Disse artiklene ble skrevet ut for at de skulle kunne gås gjennom og sorteres ut i fra om de var relevante for undersøkelsen eller ikke. I denne prosessen dukket det opp en håndfull utfordringer med datamaterialet. I dette delkapittelet beskrives disse utfordringene, samt hvordan jeg valgte å løse dem.

En innledende utfordring var hvilke artikler som skulle vurderes som relevante for undersøkelsen. Kriteriene jeg hadde satt for at en artikkel skulle vurderes som relevant var at den hadde en direkte referanse til norsk militær innsats i Libya, og at dette var å anse som et eget tema i artikkelen. Dette innebar at referanser til militær innsats fra *koalisjonen*, *Nato-landene*, *vestlige makter* og liknende ikke var tilstrekkelig; referansen til *norsk* innsats måtte være eksplisitt. Kriteriet om at norsk innsats må kunne vurderes som et eget tema i artikkelen førte til at enkelte artikler som direkte nevner norsk militær innsats i Libya ble ekskludert fra analysen fordi denne referansen kommer i en bisetning og blir nevnt i forbifarten når det egentlig er noe annet som er tema. Eksempler på dette er en artikkel om røde slips, der den eneste referansen til norsk innsats i Libya er at Stoltenberg hadde på seg et rødt slips under en orientering om situasjonen fordi rødt er en farge som utstråler makt og tyngde (Aftenposten 2011a), samt et portrettintervju med Venstre-leder Trine Skei Grande, der det kun nevnes kort

at hun skal videre til et intervju om Libya (Klassekampen 2011a). Det gir mening å ekskludere denne typen artikler fordi de ikke kan sies å være en del av debatten rundt det norske bidraget i Libya.

I periode 2 var det noen artikler som omhandlet hvorvidt verdenssamfunnet burde væpne opprørerne i Libya, og i noen av disse var Norges og norske politikeres syn på dette spørsmålet omtalt. En grunn til at jeg har vurdert disse artiklene som irrelevante for analysen er at de ikke handler direkte om norsk innsats. En annen grunn er at det vil være mer hensiktsmessig å fokusere på kun ett tema, siden dette vil kunne gjøre det mulig å se forskjeller i de ulike periodene som er definert ut i fra sentrale hendelser i prosessen rundt dette temaet.

Noen ganger dukket det opp to eksemplarer av samme artikkel. Som regel var dette fordi mindre deler av teksten, for eksempel en bildetekst, var med i det ene eksemplaret og ikke det andre. I disse tilfellene er de to utgavene av samme artikkel blitt behandlet som én artikkel. En lignende utfordring var tilfeller der én artikkel var delt i to, for eksempel ved at en faktaboks som åpenbart var del av en større artikkel fremsto som en egen artikkel i datamaterialet. I disse tilfellene ble de to delene av artikkelen sett i sammenheng med hverandre og behandlet som én artikkel.

Når en artikkel var referert til på forsiden av avisen fremsto denne referansen som en egen artikkel. Siden det er selve artikkelen som skal analyseres, og informasjon som kommer frem i referansen også er til stede i artikkelen, har jeg valgt å se bort fra disse referansene og ikke kode dem som egne artikler. Det ble vurdert å kode hvilke artikler som var referert til på forsiden, men siden dette ikke har noen direkte relevans til problemstillingen besluttet jeg at dette ikke var nødvendig.

4. Resultater, analyse, og diskusjon

Samtlige resultater i dette kapitlet er basert på analyser foretatt i SPSS, der datasettet beskrevet i kapittel 3 er benyttet. Det endelige utvalget består av totalt 151 artikler. Dataene registrert for disse artiklene er benyttet til å foreta analyser som danner grunnlag for å besvare de seks hypotesene lagt frem i kapittel 2.5..

H1: Pressen baserte seg i hovedsak på kilder med tilknytning til myndighetene eller Forsvaret (offisielle kilder).

	Antall	Prosent
Offisiell	67	44,4
Uoffisiell	64	42,4
Begge	16	10,6
Ingen	4	2,6
Total	151	100

I en enkel analyse der bruken av offisielle kilder i forhold til bruken av uoffisielle kilder undersøkes kan det ved første øyekast se ut som at det er en bemerkelsesverdig god balanse mellom benyttelsen av disse to uliker typene kilder. Her er hele utvalget sett under ett, og med 67 artikler der kun offisielle kilder er benyttet og 64 artikler der kun uoffisielle kilder er benyttet kan det virke som at mediene har gjort en god jobb med å slippe til alternative kilder. I 16 av artiklene er både offisielle og uoffisielle kilder benyttet. Denne tilsynelatende balansen i mediens dekning blir imidlertid forrokket dersom man analyserer forekomsten av offisielle og uoffisielle kilder i sammenheng med hvilken type saker disse kildene er benyttet i, som gjort i krysstabellen under.

	Type kilde	Type sak					Total
		Nyhetsartikkel	Kommentarstoff	Leserinnlegg og kronikk	Notis	Annet	
	Offisiell	60	0	4	3	0	67
	Uoffisiell	10	32	19	1	2	64
	Begge	10	6	0	0	0	16
	Ingen	2	0	0	2	0	4
	Total	82	38	23	6	2	151

I krysstabellen over kommer det tydelig frem at de offisielle kildene dominerer innenfor kategorien *nyhetsartikkel*. 60 av totalt 82 artikler i denne kategorien benytter kun offisielle kilder, og av totalt 67 artikler der kun offisielle kilder er benyttet er 60 kategorisert som nyhetsartikler. Det er også i kategorien *nyhetsartikkel* de fleste artikler med både offisielle og

uoffisielle kilder finnes. Artikler der kun uoffisielle kilder er benyttet, derimot, faller oftest inn i kategorien *kommentarstoff* eller *leserinnlegg og kronikk*. Dette vil si at de alternative stemmene i liten grad komme frem i nyhetsartikler, men heller får komme til uttrykk gjennom kommentarstoff, kronikker og leserinnlegg. Dette er avisenes egne journalister eller redaktører, eller stemmer fra folket, både i form av mannen i gata og av representanter for organisasjoner.

En slutning man kan trekke fra dette er at avisene er en kanal der alternative stemmer får slippe til, men at de ikke kommer frem i like stor grad som offisielle stemmer. En stor helsides nyhetsreportasje, som kanskje er referert til på forsiden, vil være langt mer synlig og ha større påvirkningskraft enn et kort leserinnlegg fra en ukjent person.

En annen slutning kan trekkes av at det er en stor mengde kommentarstoff om den norske innsatsen i Libya. Dette viser at norske journalister så på utviklingen i situasjonen som stoff det ville være interessant for folket å få informasjon om, og at de var bevisst sitt samfunnsansvar og valgte å kommentere det som skjedde. Men som vi skal se under diskusjonen av H6 var en overraskende høy andel av kommentarstoffet i periode 2 nøytralt i holdning. Dette tolker jeg som en indikasjon på at kommentatorene var usikre på hvilken holdning de skulle innta.

H2: Pressen baserte seg i hovedsak på politiske kilder fra regjeringspartiene.

H3: Pressen inkluderte i liten grad kilder fra opposisjonspartiene.

Tabell 3: Antall artikler som benytter kilder fra regjeringspartier, opposisjonspartier, og Forsvaret		
	Antall	Prosent
Kilde fra regjeringsparti	60	39,7
Kilde fra opposisjonsparti	12	7,9
Kilde fra Forsvaret	26	17,2
Total	98	64,8*

*Totalen er ikke 100 %, fordi tabellen er satt sammen av ulike variabler som verken utfyller hverandre eller er gjensidig utelukkende.

Da H2 og H3 er nært beslektede hypoteser analyseres og diskuteres de i sammenheng. Resultatene i tabellen over er på ingen måte overraskende, men bekrefter antagelsene formulert i hypotesene. I 60 av artiklene fra utvalget på totalt 151 artikler er personer fra et regjeringsparti benyttet som kilder, noe som tilsvarer nesten 40 % av artiklene. Personer fra opposisjonspartier, derimot, er kun benyttet som kilder i 12 artikler, altså i under 8 % av utvalget artikler. Dette vil si at kilder fra regjeringspartier er benyttet i fem ganger så mange artikler som kilder fra opposisjonspartier, og både H2 og H3 kan bekreftes. Variabelen

forsvarskilde er også inkludert i denne tabellen, og resultatet viser at kilder fra Forsvaret er benyttet i 26 av artiklene i utvalget. Med dette er kilder fra Forsvaret benyttet i litt over dobbelt så mange artikler som kilder fra opposisjonspartiene, noe som er en ytterligere bekræftelse på en tendens til at det er kilder fra regjeringen og militæret som dominerer i en situasjon preget av utenrikspolitisk spenning.

Til tross for at resultatene fra analysen over ikke inneholder noen spesielt overraskende momenter kan det være interessant å gjøre en dypere analyse for å få bedre innsikt i tendensene som allerede har blitt kommentert. Dette har jeg valgt å gjøre ved å bryte skillet mellom regjeringspartier og opposisjonspartier videre ned til hvert enkelt parti, og resultatene er presentert i tabellen under.

Tabell 4: Antall artikler som benytter kilder fra ulike partier		
	Antall	Prosent
Ap	41	27,2
SV	20	13,2
Sp	2	1,3
H	6	4,0
FrP	8	5,2
V	3	2,0
Krf	3	2,0
Andre ²⁴	4	2,6
Total	87	57,5*

*Totalen er ikke 100 %, fordi tabellen er satt sammen av ulike variabler som verken utfyller hverandre eller er gjensidig utelukkende.

Det mest interessante å kommentere fra denne tabellen er forholdet mellom antall ganger kilder fra de ulike regjeringspartiene er benyttet som kilder. Det er ikke overraskende at Arbeiderpartiet, som det klart største partiet i regjeringen, samt partiet som holder ministerpostene det er mest aktuelt å bruke som kilder i denne sammenhengen, er partiet som er benyttet som kilde overlegent flest antall ganger i utvalget av artikler. Personer fra Arbeiderpartiet er benyttet som kilde i totalt 41 av de 151 artiklene, altså i 27,2 % av artiklene.

Dersom man bruker partienes størrelse eller styrke som utgangspunkt, målt i oppslutning ved forrige Stortingsvalg²⁵, skulle man tro at Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ville være benyttet som kilder omtrent like mange ganger. Dette er imidlertid ikke tilfelle, da kilder fra SV er benyttet 20 ganger, noe som er ti ganger så mye som de to artiklene der kilder fra Sp er

²⁴ Kategorien *andre* er inkludert for å fange opp partier som ikke var representert på Stortinget i denne perioden. Samtlige tilfeller av *andre* gjelder representanter for partiet Rødt.

²⁵ Ap fikk en oppslutning på 35,4 %, mens både SV og Sp fikk 6,2 % hver (Regjeringen 2009).

benyttet som kilde. For en teoretisk forklaring på dette er det nærliggende å tenke i retning av teorien om sakseierskap. Denne teorien går ut på at ulike partier har et eierskapsforhold til ulike typer saker. Disse sakene er saker som dette partiet er spesielt opptatt av og blir forbundet med, og folket vil gjerne ha en høyere tillit til partiets meninger om disse sakene. Sp har sine røtter i forløperen Bondepartiet, og har et fokus på primærnæringer som jordbruk og fiske. Det er dermed mer naturlig både for dem å uttale seg, og for mediene å oppsøke dem som kilde, i saker som angår disse temaene. Det er derimot ikke naturlig å se først til Sp når det gjelder utenrikspolitiske saker, noe som kan forklare at et regjeringsparti er benyttet som kilde i færre saker enn alle opposisjonspartiene. Når det gjelder SV stiller det seg annerledes. SVs røtter kommer fra Sosialistisk Folkeparti, et parti stiftet i 1961 av en gruppe venstreradikale utbrytere fra Ap, i protest mot Aps utenrikspolitiske linje. SV ser fremdeles rollen som et "fredsparti" (Sosialistisk Venstreparti 2011: 18) som en sentral del av sin identitet, og motstand mot norsk medlemskap og deltagelse i Nato har historisk vært en av de viktigste sakene for partiet. "Hver gang det er snakk om norsk deltagelse i militære aksjoner, settes SV i alarmberedskap" (Sølhusvik 2012: 375). Derfor er det naturlig for SV-politikere å uttale seg i forbindelse med utenrikspolitiske saker som situasjonen i Libya, i tillegg til at det er naturlig for journalister å oppsøke dem for å kunne inkludere deres meninger i deknningen av saken. En kritisk stemme bidrar til at flere perspektiver kommer frem så saken kan fremstilles på en balansert måte, samtidig som at enhver form for konflikt er interessant å rapportere om.

Det som imidlertid gjør SV som kilde spesielt interessant i denne konteksten er at deres til dels kritiske holdning til norsk bidrag i Libya gjør dem til en *opposisjon innad i regjeringen*. Dette førte SV inn i et dilemma—ved å være kritiske til et norsk militært bidrag i Libya ville de forsvare et prinsipp som er sentralt for partiet, og dermed vise at partiet har en viss styrke og selvstendighet innad i regjeringen, men samtidig ville det innebære en kostnad for regjeringen som partiet tross alt er en del av. Valget stod altså mellom å prioritere lojalitet til partiets prinsipper eller lojalitet til regjeringskoalisjonen. Begge disse mulige linjene innebar noe som ville tiltrekke mediens oppmerksomhet. Som allerede nevnt er kritikk mot regjeringens politikk alltid interessant stoff for pressen, særlig når denne kritikken fremmes fra regjeringens egne rekker. Enighet med regjeringens politikk er imidlertid også interessant når den kommer fra SV, fordi det bringer noe nytt ved at SV oppfører seg på en uventet måte. Etter gjennomgang av artiklene er inntrykket at de mest sentrale SV-politikerne, som Kristin Halvorsen og Audun Lysbakken, i stor grad uttrykte enighet med politikken som regjeringen

førte i situasjonen i Libya. Kritikken som ble fremmet kom i hovedsak fra grasrota i partiet, gjennom mindre kjente lokalpolitikere og ungdomspolitikere²⁶. Da Nato overtok kommandoen over flyene meldte ni SV-medlemmer seg ut i protest (Sølhusvik 2012: 379). Dette kan tolkes som en refleksjon av at politikerne med nærmere tilknytning til regjeringen valgte å støtte regjeringens offisielle linje og uttrykke konsensus med denne, mens politikere som ser SV som sin primære tilknytning til det politiske liv var mer opptatt av å verne om partiets grunnleggende prinsipper. En mulig effekt av dette er at meningen som i størst grad ble kommunisert utad fra SV var støtte til regjeringens politikk, siden kjente politikere har større autoritet og påvirkningskraft enn politikere som folk ikke har tidligere kjennskap til.

Når det gjelder antall ganger politikere fra opposisjonspartier er benyttet som kilder er det ingen store overraskelser. Fremskrittspartiet og Høyre, som de største partiene på borgerlig side²⁷, dominerer blant opposisjonspartiene. De mindre partiene, Kristelig Folkeparti og Venstre²⁸, ble kun benyttet som kilder tre ganger hver. Det som er interessant her er enkelte av uttalelsene fra opposisjonspolitikere i artiklene, der opposisjonspolitikere kritiserer politikere fra regjeringspartier for å kritisere regjeringens politikk. En artikkel i Dagens Næringsliv 24. mars refererer til at Siv Jensen kritiserte Kristin Halvorsen for å uttrykke skepsis til at Norge bidrar i en Nato-ledet operasjon: ”Regjeringspartiet SV er nå med på å skape usikkerhet om den norske posisjonen, sa Jensen” (Dagens Næringsliv 2011a). Et liknende tilfelle finnes i Klassekampen 30. mars. I denne artikkelen refser Erna Solberg SV-politiker og statssekretær i UD Ingrid Fiskaa for hennes offentlige kritikk av Libya-krigen, og uttaler at ”Utenriksdepartementets rolle er å følge opp Stortingets vedtak, ikke bedrive offentlig utenrikspolitisk seminar” (Klassekampen 2011b). Solberg er uvanlig krass i sin videre kritikk av Fiskaa: ”Det er uryddig av en statssekretær i UD å så tvil om et enstemmig vedtak i regjeringen på denne måten. Hun representerer hele regjeringen, og ikke bare SV. Klarer hun ikke å oppføre seg deretter, får hun heller finne seg noe annet å gjøre” (ibid). Dette må kunne betegnes som en svært spesiell situasjon, der opposisjonspolitikere kritiserer regjeringsskrittiske uttalelser fra innad i regjeringen. Gjennom disse uttalelsene angriper Jensen og Solberg Halvorsen og Fiskaas kritiske holdninger til regjeringens politikk, og mener de burde unngått sine uttalelser. Dette kan oppfattes som oppfordringer til å dempe den kritiske

²⁶ Det bør påpekes at SVs landsmøte i 2011 ble holdt 25.-27. mars, altså midt i periode 2 i undersøkelsen. Dette kan ha ført til at SV fikk mer oppmerksomhet enn de ellers ville fått. Det kan også ha bidratt til at mindre kjente lokalpolitikere og ungdomspolitikere fikk uttale seg i større grad enn de ville fått utenfor denne konteksten.

²⁷ Fremskrittspartiet og Høyre hadde henholdsvis 22,9 % og 17,2 % oppslutning ved Stortingsvalget i 2009 (Regjeringen 2009).

²⁸ Kristelig Folkeparti og Venstre hadde henholdsvis 5,5 % og 3,9 % oppslutning ved Stortingsvalget i 2009 (Regjeringen 2009).

debatten rundt det norske militære bidraget i Libya, noe som kan illustrere en sterk konsensus innenfor den norske politiske eliten når det gjelder utenrikspolitiske saker, samt en følt viktighet av å uttrykke en slik konsensus.

Denne konsensusen blant alle partier bortsett fra SV utgjør imidlertid en trussel mot den politiske debatten, særlig siden SV trolig til en viss grad knebles av sin rolle som en partner i regjeringskoalisjonen. En kronikk i DN 29. mars setter fingeren på dette problemet ”Norges sikkerhetspolitiske opposisjon er for øyeblikket begrenset til randfenomener som partiet Rødt og enmannsorkesteret Erling Borgen” (Dagens Næringsliv 2011b). Dagen etter, 30. mars, poengteres det samme i en lederartikkel i samme avis: ”Krigsmotstanderne har ingen parlamentarisk representasjon, og bare SV har en hørbar intern partidebatt om saken. Dette er trist, fordi både regjering og opposisjon slipper å klargjøre sitt syn på åpenbare dilemmaer” (Dagens Næringsliv 2011c). Dette kan tyde på at Høyres Inge Lønning var fremsynt da han uttalte følgende fra Stortingets talerstol 12. juni 2009:

[D]et er første gang i norsk historie at man har en koalisjon hvor de deltagende partier er grunnleggende uenige på det området som er Kongens, det vil si Regjeringens, eneansvar, nemlig utenriks- og sikkerhetspolitikken. [...] Dette medfører for norsk utenrikspolitisk debatt et demokratisk underskudd av ganske stort omfang. Det betyr nemlig at i den utstrekning det fremdeles er en utenriks og sikkerhetspolitisk opposisjon [sic], er den ikke synlig og hørbar i det offentlige rom, og i hvert fall ikke der hvor den hører hjemme, i stortingssalen [sic]. Den er i stedet bare til stede i bakrommene, bak lukkede dører i Regjeringen. Det er etter mitt skjønn ikke noe fremskritt. Det representerer et betydelig demokratisk underskudd. At det også må representere betydelige problemer for de partier som har låst seg sammen til å late som om de er enige nok til å ha ansvaret for utenriks- og sikkerhetspolitikken, er ikke en hodepine for oss andre, men det er det demokratiske underskudd, nemlig at vi ikke lenger har noen synlig og hørbar utenrikspolitisk opposisjon i Norge (Stortinget 2009).

I en bok om Kristin Halvorsen blir dette langt på vei bekreftet: Til tross for delte meninger blant sentrale personer i SV, samt visshet om at ”[e]nkelte i SV vil si nei til en militæraksjon uansett” (Sølhusvik 2012: 377), gikk partiledelsen med på å godkjenne et norsk bidrag. ”Dette var jo en sak SV i utgangspunktet var for, og i Stortinget var det som vanlig ingen andre som argumenterte mot våpenbruk (Halvorsen, sitert i Sølhusvik 2012: 377). ”Ingen av lederne for opposisjonspartiene har noe imot å sende seks F16-fly til Libya [...], og] når SV sjøl sitter i regjering, blir det litt rart å være eneste parti som forlanger at alle må være med på debatten og beslutningen” (Sølhusvik 2012: 378).

Etter å ha brutt regjering mot opposisjon ned til forskjeller mellom de ulike partiene kan det være spennende å gå et hakk videre, og se på hyppigheten av at sentrale enkeltpersoner blir

benyttet som kilder. Å registrere alle enkeltpersoner som benyttes som kilder ville være lite hensiktsmessig. Basert på en forventning om at kjente politikere med autoritet på området vil være mest interessante for avisene å benytte som kilder har jeg derfor valgt å registrere tilfeller der statsministeren, forsvarsministeren, eller utenriksministeren²⁹ uttaler seg. Ved å gjøre dette kan jeg se om avisene foretrekker å benytte en slags *elite av eliten* som kilde i sine artikler. Resultatene er presentert i tabellen under.

	Antall	Prosent
Statsminister	10	6,6
Forsvarsminister	22	14,6
Utenriksminister	14	9,3
Total	46	30,5*

*Totalen er ikke 100 %, fordi tabellen er satt sammen av ulike variabler som verken utfyller hverandre eller er gjensidig utelukkende.

Tabellen viser at det er forsvarsminister Grete Faremo som er benyttet som kilde flest ganger, i totalt 22 av de 151 artiklene. Utenriksminister Jonas Gahr Støre er benyttet som kilde i 14 artikler, mens tilsvarende tall for statsminister Jens Stoltenberg er 10 artikler. Jeg finner det noe overraskende at ikke statsministeren har en mer fremtredende rolle, og velger å dele tallene videre inn i de tre periodene som undersøkelsen omfatter. Dette er presentert i tabellen under.

	Periode 1	Periode 2	Periode 3
Statsminister	0	10	0
Forsvarsminister	7	10	5
Utenriksminister	8	6	0
Total	15	26	5

Tallene viser at samtlige artikler der statsministeren er benyttet som kilde er publisert i periode 2. Forsvarsministeren er benyttet som kilde i samtlige perioder, med en topp i periode 2. Utenriksministeren er benyttet som kilde i periode 1 og 2, men ikke i periode 3.

I periode 1 kan forklaringen være at utenriksministeren og forsvarsministeren fulgte med på debatten som foregikk internasjonalt om hvorvidt verdenssamfunnet skulle intervensjonere i Libya, og ble oppsøkt som kilder av avisene fordi de er offisielle representanter for Norges holdning til situasjonen og norsk deltagelse i en eventuell intervensjon. Diskusjonen i denne perioden var preget av usikkerhet, særlig siden man forventet at en resolusjon om flyforbudssone i Libya ikke ville bli godkjent i Sikkerhetsrådet. Den norske regjeringen var

²⁹ I denne perioden henholdsvis Jens Stoltenberg, Grete Faremo og Jonas Gahr Støre.

tidlig klar på at det ikke var aktuelt å bidra i en operasjon som ikke hadde mandat fra Sikkerhetrådet, og siden dette ble oppfattet som usannsynlig var det ikke sannsynlig at Norge som nasjon ville ta del i konflikten. Dersom dette hadde vært tilfelle er det mulig at statsministeren hadde tatt en mer fremtredende rolle som leder for nasjonen.

I periode 2 er samtlige av de aktuelle ministrene benyttet som kilder i utvalget av artikler. Dette er å forvente, ettersom alle har sine relevante roller å fylle i en kontekst der norske fly skal bidra i kamp i en Nato-operasjon.

I periode 3 er kun forsvarsministeren benyttet som kilde. Av de tre politikerne kan hun ses på som den mest aktuelle å benytte som kilde, ettersom en oppsummering av innsatsen vil være mer preget av informasjon om den direkte innsatsen som Forsvaret har stått for enn av politiske konsekvenser av bidraget, som er mer naturlig å debattere i tidligere stadier av prosessen. Det er likevel noe uventet at verken statsministeren eller utenriksministeren er benyttet som kilder i denne perioden, men dette kan sannsynligvis forklares med at de var mer opptatt med å håndtere andre oppgaver i etterkant av terrorangrepene 22. juli.

Et siste poeng som kan nevnes i denne sammenhengen er at Faremo, Støre og Stoltenberg ofte er til stede i mediebildet som aktører, selv om de ikke direkte er benyttet som kilder. I denne undersøkelsen registreres de kun når de opptrer som kilder, og ikke når de er omtalt som aktører i saken. I slike tilfeller kommer ikke deres meninger like klart til uttrykk, men de er likevel synlige skikkelser i debatten, og denne synligheten kan ha innvirkning selv om de ikke direkte er benyttet som kilder.

H4: Pressens dekning av det norske bidraget var preget av en positiv skjevhet.

Denne hypotesen er inkludert for å undersøke om pressen inntar en ensidig positiv holdning til det norske militære bidraget i Libya. En eventuell slik tendens kan skyldes at de politiske elitene som blir benyttet som kilder er positive, og/eller at pressen selv fremstiller det norske bidraget på en positiv måte fordi de mener det er passende å uttrykke støtte for regjeringens politikk i situasjoner med utenrikspolitisk spenning. Tabellen under er en oversikt over hvor mange artikler som uttrykker de ulike holdningene.

	Antall	Prosent
Positiv	41	27,2
Negativ	42	27,8
Ingen/nøytral	40	26,5
Både positiv og negativ	28	18,5
Total	151	100

Det helhetlige inntrykket av holdninger i mediebildet er en svært jevn fordeling av artikler som er vinklet enten i positiv eller negativ retning, samt artikler der det ikke kommer frem noen klar holdning. Antallet artikler der både positive og negative holdninger kommer tydelig frem er i mindretall i forhold til de tre andre kategoriene, noe som viser at idealet om balanse i mediedekningen ikke oppfylles på nivået av den enkelte artikkel. Dersom man ser på mediebildet som helhet vitner tallene imidlertid om en bemerkelsesverdig balanse mellom positiv og negative vinklinger.

Antallet artikler kodet med ingen eller nøytral holdning kan virke høyt, og gi inntrykk av passivitet eller likegyldighet i debatten. Dette er imidlertid ikke nødvendigvis tilfelle, da artikler som er kodet med nøytral eller ingen holdning ofte er av en rent informativ art. Et typisk eksempel på dette er at artikkelen refererer til en kilde som *opplyser om at norske fly er klare til å bidra* eller lignende, der folket blir informert om utviklingen i situasjonen, men det forekommer lite debatt om det som skjer. På en side kan man forsvare dette ved å argumentere for at det er pressens oppgave å informere folket. På den andre siden kan det kritiseres at et stort antall artikler har mer preg av informasjon enn av debatt, fordi en mer kritisk vinkling der det pressen informerer om også blir debattert vil være mer informativ ved at den tilbyr folket flere syn på saken, samtidig som at pressen med det ville fungere som en vaktbikkje ved å utfordre makthavernes posisjon.

Videre er det interessant å undersøke om det er forskjell på holdningene som kommer frem i de ulike typene avisartikler. Krysstabellen under inneholder tall som viser denne fordelingen.

		Type sak					Total
		Nyhetsartikkel	Kommentarstoff	Leserinnlegg og kronikk	Notis	Annet	
Holdning i artikkelen	Positiv	22	11	6	1	1	41
	Negativ	16	10	13	3	0	42
	Nøytral/ingen	24	13	1	2	0	40
	Begge	20	4	3	0	1	28
Total		82	38	23	6	2	151

Hvis vi først ser på artiklene som er meningsbærende i den ene eller den andre retningen, det vil si de positive og de negative artiklene, kommer et tydelig mønster til syne. I nyhetsartikler,

der offisielle kilder ofte benyttes, er det et flertall positive artikler. I kommentarstoffet er det en jevn fordeling mellom positive og negativ artikler, og i leserinnlegg og kronikker er det et flertall negative artikler. Dette viser at de kritiske stemmene lettere slipper til i debatten gjennom kommentarstoff, leserinnlegg og kronikker enn gjennom nyhetsartikler. Som vi senere skal se kommer denne opposisjonelle holdningen i kommentarstoff, leserinnlegg og kronikker enda tydeligere frem når man vurderer de tre periodene hver for seg, men da dette er tema under analysen av H6 diskuteres det ikke ytterligere her.

De ulike typene holdning fordeler seg relativt jevnt i kategorien nyhetsartikkel. De fleste artiklene, 24 i antall, har nøytral eller ingen holdning, tett etterfulgt av antallet artikler med positiv holdning, 22 artikler. 20 av artiklene har både positive og negative holdninger, mens færrest artikler, 16 i antall, har en negativ holdning. I kategorien nyhetsartikler er funnene som forventet, med en mer positiv enn negativ vinkling, men forskjellene er ikke så store at man kan trekke sikre slutninger av dem i et utvalg som er såpass begrenset i størrelse. Til sammen over halvparten av artiklene i denne kategorien har nøytral/ingen holdning eller begge holdninger, noe som indikerer at det både finnes artikler som er balanserte ved at de tilbyr ulike perspektiver, samt artikler som informerer men ikke inkluderer debatt rundt saken.

Når det gjelder artikler kodet som kommentarstoff stiller det seg noe annerledes. Det er en relativt jevn fordeling mellom artikler med positiv, negativ eller nøytral/ingen holdning, men et fåtall artikler der både positive og negative holdninger er representert. At mange artikler er enten positive eller negative overrasker ikke, ettersom kommentarstoff som regel er en enkelt journalist eller redaktør sin mening om saken. Av samme årsaker er det å forvente at antallet artikler der både positive og negative holdninger er representert er lavt. Siden kommentarstoff ofte er meningsbærende finner jeg det noe overraskende at det er en såpass høy andel artikler med ingen eller nøytral holdning, men dette er tema under diskusjonen av resultatene for H6.

Kategorien leserinnlegg/kronikk skiller seg fra de andre kategoriene ved at det er en klar overvekt av enheter med negativ holdning til det norske militære bidraget i Libya. 13 av de totalt 23 enhetene i denne kategorien har en klar negativ holdning, mens kun 6 har en positiv holdning. Dette viser at leserinnlegg og kronikker er en type artikler der kritiske eller utfordrende meninger om regjeringens politikk kommer frem. Kronikker og leserinnlegg er en type artikkel der hovedsakelig uoffisielle kilder sine stemmer representeres. Dette gjelder både mennesker fra academia og representanter fra organisasjoner, samt stemmen til mannen i gata. Hvordan meningene i leserinnlegg og kronikker utvikler seg utdypes i analysen av H6.

Det er også sannsynlig at holdningen i artikkelen kan påvirkes av hvilken type kilde(r) som er benyttet. I krysstabellen under presenteres tall som forteller hvor mange artikler som hadde de ulike typene holdninger, delt inn i hvilke typer kilder artiklene benyttet.

		Type kilde				Total
		Offisiell	Uoffisiell	Begge	Ingen	
Holdning i artikkelen	Positiv	18	22	1	0	41
	Negativ	14	22	4	2	42
	Nøytral/ingen	21	13	4	2	40
	Begge	14	7	7	0	28
Total		67	64	16	4	151

Tallene i tabellen over viser at det er flest artikler med nøytral eller ingen holdning blant de offisielle kildene. Dette kan forklares ved at mange artikler der offisielle kilder uttaler seg er av en hovedsakelig informativ art, der politiske eliter eller kilder fra Forsvaret gir opplysninger om situasjonen. Det er noen flere artikler med positiv holdning enn med negativ holdning, men forskjellen er ikke stor, så når man ser mediebildet under ett er debatten blant de offisielle kildene relativt godt balansert mellom de ulike typene holdninger. Disse artiklene tilbyr imidlertid ikke en balansert fremstilling på nivået av den enkelte artikkelen. 14 av artiklene med kun offisielle kilder har både klare positive og klare negative holdninger til norsk militær deltagelse i Libya, så det er også en del av artiklene som fanger opp debatt mellom ulike offisielle kilder og bruker dette til å fremstille saken balansert innad i den enkelte artikkelen.

Når det gjelder fordelingen av holdninger i artiklene med uoffisielle kilder er bildet noe annerledes. I forhold til artiklene med offisielle kilder er andelen artikler med nøytral/ingen holdning og begge holdninger lavere, mens det er flere artikler med en klart positiv eller en klart negativ holdning. Årsaken til dette er at uoffisielle kilder, som ofte kommer til orde via kommentarer, kronikker eller leserinnlegg, gjerne tar initiativ til å uttrykke seg i media nettopp fordi de har en klar mening som de ønsker å kommunisere. Det er bemerkelsesverdig at det er en helt jevn fordeling mellom positive og negative holdninger, men som jeg skal redegjøre for senere forandrer holdningene blant uoffisielle kilder seg mellom de ulike periodene. Dette diskuteres videre under analysen av H6.

Det er kun 16 artikler der både offisielle og uoffisielle kilder er benyttet. Av disse artiklene har nesten halvparten, 7 stk, både positive og negative holdninger. Dette reflekterer sannsynligvis at det foregår en debatt preget av uenighet mellom de offisielle og de uoffisielle kildene. Antallet artikler der både offisielle og uoffisielle kilder uttaler seg, og både positive

og negative holdninger kommer frem, er imidlertid svært lavt. 7 artikler utgjør fattige 4,6 % av utvalget, og vitner om en mangel på kultur for å sette offisielle og uoffisielle kilders meninger opp mot hverandre i en levende debatt.

Det er også interessant å se på hvilken type holdninger eller argumenter de ulike typene kilder stod for. Tabellen under viser antallet artikler der regjeringspartikilder, opposisjonspartikilder og uoffisielle kilder argumenterer på måter som kan tolkes som for/positive til eller mot/negative til det norske militære bidraget i Libya.

Tabell 10: Argumenter fra ulike typer kilder		
	Antall	Prosent
Proargumenter fra regjeringspartier	29	19,2
Kontraargumenter fra regjeringsparti	24	15,9
Proargumenter fra opposisjonspartier	5	3,3
Kontraargumenter fra opposisjonspartier	4	2,6
Proargumenter fra uoffisielle kilder	37	24,5
Kontraargumenter fra uoffisielle kilder	41	27,2
Total	140	92,7*

*Totalen er ikke 100 %, fordi tabellen er satt sammen av ulike variabler som verken utfyller hverandre eller er gjensidig utelukkende.

Også i denne tabellen kan tallene ved første øyekast gi inntrykk av en bemerkelsesverdig balansert debatt, men nærmere undersøkelse viser at dette ikke nødvendigvis er tilfellet. Det er 29 artikler som inneholder proargumenter fra kilder fra et regjeringsparti, og antallet kontraargumenter fra samme type kilde er 24. Disse tallene kan gi inntrykk av en balansert debatt der kilder fra regjeringspartier legger frem argumenter både for og mot den norske militære deltagelsen i Libya, så jeg mistenkte først at tallene reflekterte polarisering mellom Ap og SV. Da jeg undersøkte dette nærmere kom jeg frem til at kilder fra SV er benyttet i 13 av de 24 artiklene der regjeringskilder argumenterer negativt, og tilsvarende tall for Ap er 12. Når det gjelder de 29 artiklene der regjeringskilder uttaler seg positivt om norsk innsats i Libya er Ap-kilder benyttet i 19 av disse, mens SV-kilder er benyttet i 13. Når man tar med i betraktningen at 9 av artiklene inneholder både proargumenter og kontraargumenter fra regjeringskilder er det naturlig å anta at mange av disse inneholder proargumenter fra Ap og kontraargumenter fra SV. En gjennomgang av disse 9 artiklene viste imidlertid at kun én av dem inneholdt proargumenter fra Ap og kontraargumenter fra SV. To av artiklene inneholdt begge typer argumenter fra Ap³⁰, mens seks artikler inneholdt begge typer argumenter fra SV. Det jeg først antok var polarisering mellom Ap og SV kan derfor i stedet tolkes som polarisering innad i SV. Dermed kan den jevne fordelingen av argumenter for og mot norsk

³⁰ En artikkel der Støre er negativ og Faremo er positiv, samt en artikkel der Faremo legger frem både positive og negative argumenter.

deltagelse i Libya tolkes som nok en effekt av det jeg tidligere har beskrevet som at SV utgjør en opposisjon innad i regjeringen. De er enige og uenige på samme tid; enige fordi de er i regjering, og uenige fordi de er SV. Dette bidrar med en konfliktfylt dramaturgi som det er både praktisk og interessant for avisene å rapportere om.

Antallet artikler som inneholder argumenter for og mot norsk militær deltagelse i Libya fra opposisjonskilder er svært lavt, med henholdsvis 3,3 % og 2,6 % av utvalget. Dette viser en klar tendens til at debatten føres an av regjeringspartiene. Utover dette gjør det lave antallet at disse tallene ikke er interessante å kommentere ytterligere.

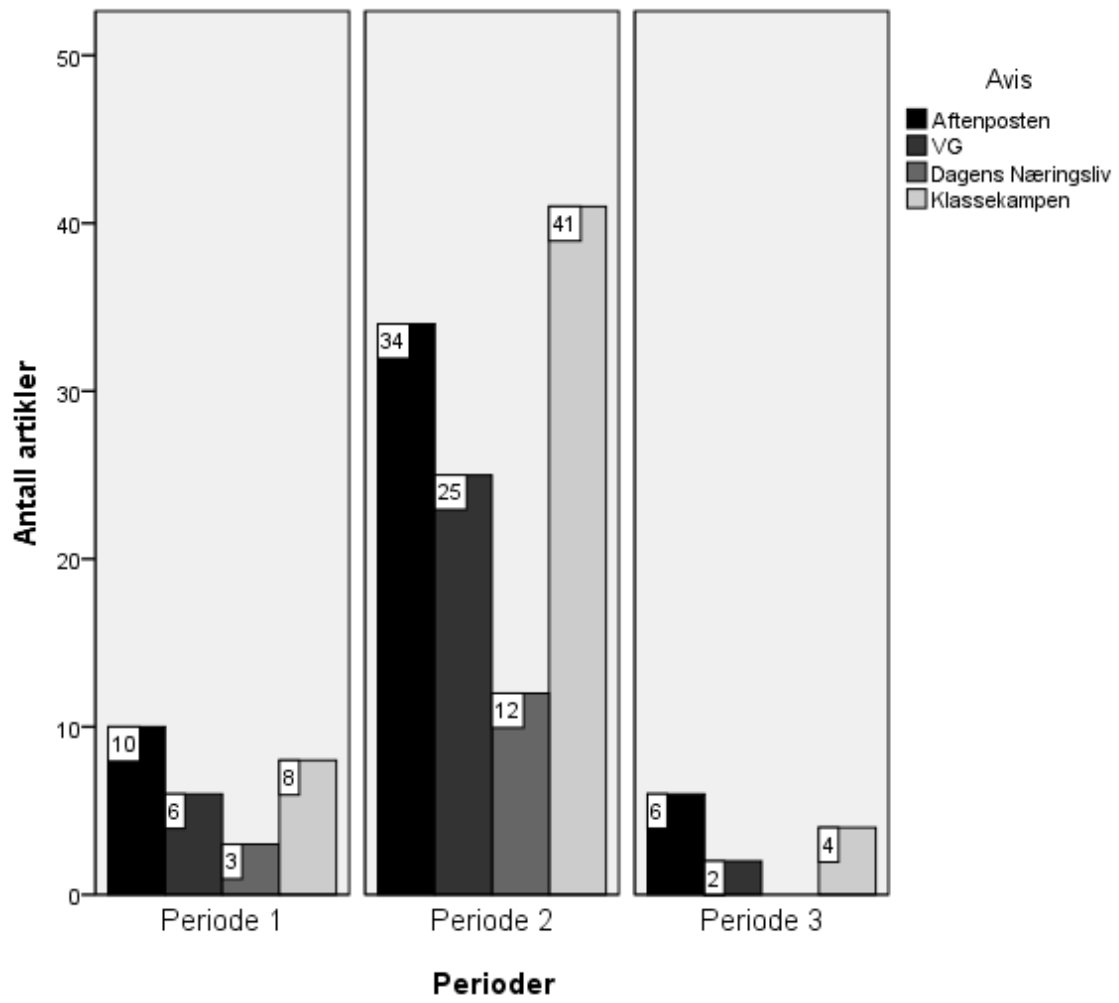
Med 37 artikler med proargumenter og 41 artikler med kontraargumenter er også balansen mellom argumenter for og mot norsk deltagelse i Libya blant uoffisielle kilder bemerkelsesverdig. Artikler der en av avisens redaksjonelle medarbeidere er kilde dominerer i denne kategorien: avisenes egne medarbeidere er kilde i 19 av de 37 artiklene der uoffisielle kilder fremmer proargumenter, og i 18 av de 41 artiklene der uoffisielle kilder fremmer kontraargumenter. Av andre typer uoffisielle kilder var kilder fra organisasjoner benyttet i 5 artikler der uoffisielle kilder argumenterte for norsk innsats i Libya, og i 6 artikler som argumenterte mot. Akademikere er benyttet som kilder i 7 artikler med proargumenter og 12 artikler med kontraargumenter. Når det gjelder variabelen **norskfolk_kilde**, som representerer mannen i gata i Norge, er denne typen kilde benyttet i 7 artikler der uoffisielle kilder fremmer proargumenter og 9 artikler der de fremmer kontraargumenter. Samtlige funn over vitner om en balanse mellom positive og negative holdninger blant de uoffisielle kildene som uttaler seg i artiklene i utvalget.

En annen faktor som er interessant å undersøke når man analyserer ulike typer holdninger er hvilke typer holdninger som dominerer i artiklene i ulike aviser. Tabell 11 viser hvor mange artikler med de ulike typene holdning som ble publisert, delt inn i de fire avisene representert i utvalget. Figur 1 viser antall artikler publisert i hver avis inndelt i perioder, og figur 2 viser antall artikler publisert i hver avis inndelt etter holdninger og perioder.

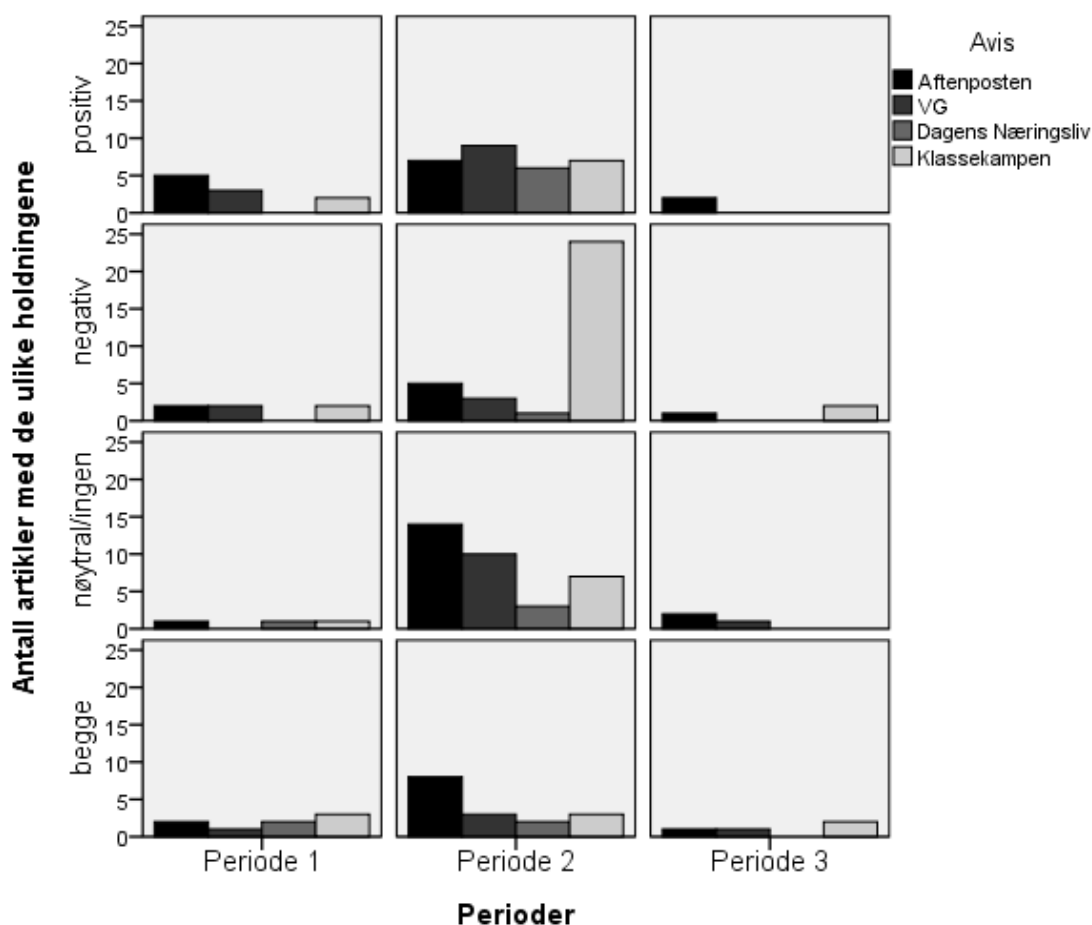
Tabell 11: Holdning i artikkelen, inndelt etter avis

		Avis				Total
		Aftenposten	VG	DN	Klassekampen	
Holdning i artikkelen	Positiv	14	12	6	9	41
	Negativ	8	5	1	28	42
	Nøytral/ingen	17	11	4	8	40
	Begge	11	5	4	8	28
Total		50	33	15	53	151

Figur 1: Antall artikler i hver avis, inndelt etter periode

Figur 2: Antall artikler i hver avis, inndelt etter holdning og periode

Tallene som viser fordeling av holdninger i artiklene til Aftenposten og VG, avisene inkludert i uvalget for å representere det generelle mediebildet, inneholder ingen store overraskelser. Aftenposten har totalt 50 artikler, og VG har totalt 33 artikler. De fleste av Aftenpostens artikler, 17 i tallet, eller 34 %, har en nøytral eller ingen holdning. Som tidligere påpekt representerer dette som oftest artikler der det informeres, men ikke debatteres. 14 av Aftenpostens artikler har en positiv holdning, noe som er nesten dobbelt så mange som de 8 artiklene med negativ holdning. Dette stemmer overens med hva man kan forvente ut i fra teori om indexing og rallyeffekter. Aftenposten har også 11 artikler der begge holdninger er representert—her blir synspunkter fra begge sider representert, men disse artiklene er i mindretall i forhold til de totalt 22 artiklene med enten klart positiv eller klart negativ holdning. En sammenligning av fordelingen av holdninger i Aftenpostens artikler med VG sine artikler viser at tallene ikke avviker fra hverandre i veldig stor grad, men at det er enkelte ulikheter. Forskjellene er så små at sikre konklusjoner vanskelig kan trekkes ut i fra et datagrunnlag av såpass begrenset omfang, men de kan likevel antyde at VG har en mer tabloid fremstilling av saken enn Aftenposten. For det første har de færre artikler om den

norske militære innsatsen i Libya enn Aftenposten, med 33 artikler i forhold til Aftenpostens 50. En like stor andel av artiklene til VG (33 %) som til Aftenposten (34 %) har nøytral eller ingen holdning og er av en hovedsakelig informativ art. Men der Aftenposten domineres av denne typen artikler stiller det seg annerledes i VG, hvor de fleste artiklene kommuniserer en positiv holdning. 12 artikler, 36 % av VGs artikler, har en positiv holdning, mens 28 % av Aftenpostens artikler har det samme. 5 artikler i VG (15 %) hadde en negativ holdning, og samme lave antall artikler hadde begge holdninger. Dette er særlig tydelig når man vurderer utviklingen fra periode 1 til periode 2 i disse avisene: mens Aftenposten beveger seg fra en dominans av positive artikler i periode 1 til en dominans av artikler med nøytral/ingen holdning eller begge holdninger i periode 2, har VG en overvekt av artikler med positiv holdning i begge disse periodene. Som sagt er det vanskelig å trekke sikre konklusjoner basert på et smalt datagrunnlag, men tallene i teksten over kan virke illustrerende for en tendens til at VGs nyhetsdekning gjerne har et mer sensasjonalistisk preg enn Aftenpostens. Dette gjenspeiles i artiklenes innhold: en sammenligning av titler på artikler i Aftenposten og VG viser at artikler i VG langt oftere har et aggressivt, nærmest krigshissende uttrykk. Eksempler på dette er *"Med kniven mot strupen"*, *"Jakter på mobile rakettramper"*, *"Bombet Gaddafis stridsvogner"*, og aller mest talende, tittelen *"Fulltreffer"* på en artikkel som omtaler norske flys angrep på en libysk militær flyhangar. Hvor korrekt det er å bruke denne typen uttrykk i en kontekst der menneskeliv går tapt er høyst diskutabelt. Det nærmeste man kommer en sådan måte å omtale den norske innsatsen i Libya i Aftenposten er en artikkel titulert *"Klare for voldsbruk"*, som beskriver konsensus på tvers av det politiske spekteret om at det kan bli nødvendig og aktuelt å bruke militærmakt i Libya. VGs dekning av den norske militære innsatsen i Libya består også langt oftere av saker med store bilder, ofte av jagerfly som tar av, og mindre mengder tekst. Alt i alt har deknningen til Aftenposten og VG likhetstrekk, men VGs dekning gir et mer tabloid og sensasjonalistisk inntrykk enn Aftenposten.

Dagens Næringsliv var inkludert for å representere den politiske høyresiden. Av alle avisene har DN klart færrest artikler som omtaler den norske militære innsatsen i Libya. Forklaringen er sannsynligvis at å inkludere DN som en representant for den politiske høyresiden var en metodisk svakhet—i langt større grad enn å representere det *politiske* høyre representerer DN det *økonomiske* høyre. DN drives med økonomi og finans som tema, men avisens historie som en borgerlig avis stikker ikke dypt nok til aktivt å omfavne noen politisk retning eller ideologi i stor grad. De fleste DN-artiklene som det første søket på *Libya* genererte viste seg å være irrelevante fordi de ikke handlet om norsk militær innsats. Flesteparten handlet om oljepriser,

norske selskaper som Statoil og Yara i Libya, og andre økonomiske konsekvenser av opprørene i nord-Afrika. Til tross for et lavt antall artikler opptrer tallene i det forventede mønsteret: DN hadde flest positive og færrest negative artikler, henholdsvis 6 og 1.

I motsetning til DN, som drives ut i fra en spesifikk tematikk, er Klassekampen drevet ut i fra en politisk ideologi. At Klassekampen står for en venstreorientert politikk skinner tydelig gjennom i tallene for hvilke holdninger som er representert i artiklene. For det første er det Klassekampen som har flest artikler i utvalget: med 53 artikler har de tre flere enn Aftenposten, noe som viser at avisen er opptatt av å skape oppmerksomhet rundt de norske flyenes deltagelse i Libya. For de andre er det i Klassekampen at fordelingen av holdninger i artiklene peker seg klarest ut. 28 av artiklene, et klart flertall på 53 %, har en negativ holdning. I motsetning til dette er det kun 9 artikler, eller 17 %, som har en positiv holdning. 8 artikler har nøytral/ingen holdning, og like mange har begge holdninger. Det store flertallet av negative artikler vitner om at Klassekampen representerer en kritisk og utfordrende stemme, som heller vil være opposisjonell enn ukritisk å akseptere regjeringens politikk. Dette kommer særlig tydelig frem når man ser på den dramatiske økningen av antall artikler med negativ holdning fra periode 1 til periode 2, og sammenligner dette med den mye mindre økningen av antall positive artikler. Klassekampens dekning er altså ikke preget av noen positiv skjevhet, men tvert i mot av en negativ skjevhet. Dette er motsatt av resultatene funnet i DN's dekning.

I sammenheng med å undersøke skjevhet i pressens dekning kunne det være interessant å se om det forekom en rally i forbindelse med norsk militær innsats i Libya. Datamaterialet benyttet her kan ikke brukes til dette, men noen tanker om dette spørsmålet er inkludert i en fotnote³¹.

³¹ Følgende hypotese hadde vært interessant å teste i forbindelse med denne oppgaven: **Regjeringspartienes oppslutning økte i forbindelse med den norske innsatsen i Libya.** Dataene benyttet til undersøkelsen er ikke egnet til å teste denne hypotesen, men med utgangspunkt i tall fra TNS Gallups partibarometer er det mulig å se om partienes oppslutning utvikler seg på en måte som stemmer overens med hypotesen. Siden Ap er det største partiet i regjeringen brukes de som representant for regjeringspartiene, mens Høyre representerer opposisjonspartiene.

På TNS Gallups partibarometer for begynnelsen av mars 2011 ble Aps oppslutning målt til 25,3 %. Partiet med størst oppslutning i denne perioden var Høyre, med 30,1 % (TNS Gallup 2011a). På neste måling, foretatt i begynnelsen av april, hadde Aps oppslutning økt med 5,4 prosentpoeng, opp til 30,7 %, mens Høyres oppslutning hadde sunket med 2,5 prosentpoeng til 26,7 % (TNS Gallup 2011b). I mai hadde Aps oppslutning igjen sunket, med 1,6 prosentpoeng til 27,3 %, mens Høyres oppslutning hadde økt med 1,1 prosentpoeng til 28,1 % (TNS Gallup 2011c). Utviklingen er altså at Ap har høyere oppslutning i den tidsperioden der det er mest oppmerksomhet rundt at norske fly skal delta i operasjonene i Libya. Dette *kan* indikere en rallyeffekt, men siden korrelasjon ikke nødvendigvis tilsier kausalitet må tallene tolkes med forsiktighet.

H5: Pressens dekning inkluderer en større andel uoffisielle kilder i periode 3 enn i periode 1 og periode 2.

Tabellen under viser hvilke typer kilde som er benyttet i artikkelen, krysstabulert med hvilken periode artikkelen er publisert i.

		Periode			Total
		Periode 1	Periode 2	Periode 3	
Type kilde	Offisiell	13	49	5	67
	Uoffisiell	9	52	3	64
	Begge	5	8	3	16
	Ingen	0	3	1	4
Total		27	112	12	151

Antagelsen bak denne hypotesen var at mediedekningen av den norske militære innsatsen i Libya ville være styrt av indexing i periode 1 og 2, og dermed basere seg på et stort antall offisielle kilder. Dette var fordi det kunne være vanskelig for journalister å finne egen informasjon i de tidlige stadiene av konflikten, slik at de måtte stole på offisielle kilder. Denne effekten ville forsterkes av at uoffisielle kilder ville ha for lite informasjon til å uttale seg, samt få liten tillit fra journalister ved eventuelt ønske om å uttale seg. Videre antok jeg at en større andel uoffisielle kilder ville være benyttet i periode 3, da situasjonen var mer oversiktlig og både journalister og potensielle uoffisielle kilder hadde fått mer tid på seg til å samle informasjon og å danne seg egne meninger om saken. Tallene i tabellen viser imidlertid at andelen offisielle kilder i forhold til uoffisielle kilder forholder seg relativt stabil gjennom de tre periodene.

I periode 1 er det 13 artikler (48 %) som kun benytter offisielle kilder. I periode 2 synker andelen artikler som kun benytter offisielle kilder noe, til 49 artikler som utgjør 44 % av artiklene i denne perioden. Tilsvarende tall for periode 3 er 5 artikler, eller 42 %. Dersom man regner med artiklene der begge typer kilder er benyttet blir tilsvarende tall 18 artikler (67 %) i periode 1, 57 artikler (51 %) i periode 2, og 8 artikler (67 %) i periode 3. Når det gjelder uoffisielle kilder er det 9 artikler (33 %) som kun benytter disse i periode 1, 52 artikler (46 %) i periode 2, og 3 artikler (25 %) i periode 3. Tilsvarende tall medregnet artiklene som benytter

I målingen for begynnelsen av august, perioden der det norske bidraget i Libya ble avsluttet, oppnådde Ap en oppslutning på 40,5 %. Dette var en økning på 9,2 prosentpoeng i forhold til målingen for juli (TNS Gallup 2011d). Disse tallene kan imidlertid ikke knyttes til Libya, da de reflekterer sympati med Ap i kjølvannet av terrorangrepene 22. juli. Interessant nok er dette en tydelig og kraftig rallyeffekt, selv om den er løsrevet fra deltagelsen i Libya.

begge typer kilder er 14 artikler (52 %) i perioder 1, 60 artikler (54 %) i periode 2, og 12 artikler (50 %) i periode 3.

Hvis man ser kun på artiklene der én type kilde er representert synker andelen artikler med kun offisielle kilder kontinuerlig fra periode 1 til periode 2 og videre til periode tre, men en forandring fra 48 % i periode 1, til 44 % i periode 2 og 42 % i periode 3 er ingen dramatisk forandring. Blant artiklene med kun uoffisielle kilder er utviklingen noe annerledes. Kun uoffisielle kilder er benyttet i 33 % av artiklene i periode 1 – dette tallet øker en god del i periode 2, der 46 % av artiklene kun benytter uoffisielle kilder, før det synker til 25 % i periode 3. Hvis artiklene der begge typer kilder er inkludert regnes med blir samme utvikling 67 %, 51 % og 67 % for offisielle kilder og 52 %, 54 % og 50 % for uoffisielle kilder. Begge måtene å se disse tallene på indikerer ganske stor stabilitet når det gjelder andelen av de ulike typene kilder. Det største avviket fra stabiliteten er i periode 2, når andelen uoffisielle kilder øker i forhold til andelen offisielle kilder. Dette motsier antagelsen i hypotesen: det indikerer at de uoffisielle kildene er mest aktive og synlige i debatten i begynnelsen av konflikten, og minst aktive i den avsluttende fasen. En mulig forklaring kan være at debatt og motstand i den avsluttende fasen ikke kan ha direkte innvirkning på situasjonen, ettersom det ikke er mulig å stanse noe som allerede har skjedd. Det er mer sannsynlig at kritikk kan ha en innvirkning tidlig i prosessen. En annen mulig forklaring er at det norske bidraget i Libya ble vurdert som godt og vellykket, og potensielle kritikere var stille fordi det ikke var noen store kritikkverdige forhold å angripe. En tredje faktor som sannsynligvis hadde innvirkning er den spesielle konteksten i kjølvannet av terrorangrepene 22. juli, da kritiske angrep rettet mot eget land og regjering trolig ville blitt ansett som svært upassende. Dette er også tema under diskusjonen av neste hypotese.

H6: Pressen er mindre ensidig positiv til den norske innsatsen i periode 3 enn i periode 1 og periode 2.

H6 kan ses i sammenheng med H5 fordi den er basert på samme antagelse: mediernes mangel på andre kilder enn offisielle gjør at de blir nødt til å basere seg på disse, noe som gjør at den offisielle versjonen dominerer mediebildet. Kombinert med en rallyeffekt er antagelsen at dette vil føre til en hovedsakelig positiv dekning i periode 1 og 2, mens journalister og uoffisielle kilder har fått bedre tid på seg til å innta mer kritiske perspektiver i periode 3.

Tabellene under er basert de samme tallene, men fremstilt på to ulike måter. Tabell 13 viser antall artikler med de ulike holdningene i de tre periodene, i tillegg inndelt etter type sak.

Tabell 14 viser den prosentvise fordelingen av holdningene innenfor de tre periodene, kalkulert ut i fra totalen nederst i tabell 13. Grunnen til at begge er inkludert er at de gir noe ulik informasjon. Antallet artikler er godt egnet til å gi et inntrykk av endringer i mengden dekningen av saken, mens forandringer i den prosentvise fordelingen av holdninger kan gi informasjon om utviklingen av hvordan saken ble dekket.

Type sak			Periode			Total
			Periode 1	Periode 2	Periode 3	
Nyhetsartikkel	Holdning i artikkelen	Positiv	3	18	1	22
		Negativ	4	11	1	16
		Nøytral/ingen	2	20	2	24
		Begge	7	10	3	20
	Total		16	59	7	82
Kommentarstoff	Holdning i artikkelen	Positiv	4	6	1	11
		Negativ	2	8	0	10
		Nøytral/ingen	1	12	0	13
		Begge	0	3	1	4
	Total		7	29	2	38
Leserinlegg og kronikk	Holdning i artikkelen	Positiv	3	3	0	6
		Negativ	0	11	2	13
		Nøytral/ingen	0	1	0	1
		Begge	1	2	0	3
	Total		4	17	2	23
Notis	Holdning i artikkelen	Positiv		1	0	1
		Negativ		3	0	3
		Nøytral/ingen		1	1	2
	Total			5	1	6
Annet	Holdning i artikkelen	Positiv		1		1
		Begge		1		1
	Total			2		2
Total	Holdning i artikkelen	Positiv	10	29	2	41
		Negativ	6	33	3	42
		Nøytral/ingen	3	34	3	40
		Begge	8	16	4	28
	Total		27	112	12	151

		Periode		
		Periode 1	Periode 2	Periode 3
Holdning i artikkelen	Positiv	37 %	26 %	17 %
	Negativ	22 %	29 %	25 %
	Nøytral/ingen	11 %	30 %	25 %
	Begge	30 %	14 %	33 %
Total		100 %	99 %*	100 %

*På grunn av avrunding fra desimaltall til hele tall er ikke totalen 100 %.

Det første som er verdt å merke seg er den enorme forskjellen på volumet av dekningen i de tre periodene. Relativt få artikler, 27 i antall eller 18 % av utvalget, er publisert i periode 1.

Hele 112 artikler, eller 74 % av utvalget, er publisert i periode 2, mens de 12 artiklene som er publisert i periode 3 kun utgjør 8 % av utvalget. Det er altså en stor skjevhet når man vurderer den kvantitative dekningsen i de tre periodene.

Når det gjelder utviklingen i den kvalitative dekningsen flyttes oppmerksomheten til tabell 14, som viser den prosentvise fordelingen av holdninger i de tre periodene. I periode 1 var de fleste artiklene, 37 %, positive til norsk militær deltagelse i Libya. Kun 22 % var negative, mens 11 % hadde nøytral/ingen holdning og 30 % hadde både positive og negative holdninger.

I periode 2 er det mange endringer i forhold til periode 1. Andelen positive artikler har sunket fra 37 % til 26 %. Det er flest artikler med nøytral/ingen (30 %) og negativ holdning (29 %), mens antallet artikler som inkluderer begge holdninger har sunket fra 30 % til 14 %. Debatten i perioden 2 er altså mindre positiv og mer negativ enn i periode 1. Samtidig er det en større andel artikler som er informative og ikke er ladet med noen spesiell holdning, men andelen artikler der både positive og negative holdninger er inkludert har sunket.

I periode 3 har andelen artikler med positiv holdning sunket ytterligere, og utgjør kun 17 % av utvalget i denne perioden. Andelen artikler med negativ holdning har sunket noe i forhold til periode 2, men har holdt seg relativt jevn gjennom de tre periodene. Når det gjelder andelen artikler med nøytral/ingen holdning er denne høyere enn den var i periode 1, men den har sunket noe i forhold til periode 2. Andelen artikler der både positive og negative holdninger er inkludert når sitt høyeste punkt med 33 % av utvalget i periode 3, en relativt stor stigning i forhold til 14 % i periode 2.

En undersøkelse av resultatene inndelt etter ulike typer artikler avslører at utviklingen i holdninger er forskjellig i de ulike kategoriene. I nyhetsartiklene domineres periode 1 av artikler med begge holdninger, noe som reflekterer debatt der ulike perspektiver legges frem. I periode 2 er det flest artikler med nøytral/ingen eller positiv holdning, noe som betyr at dekningsen har blitt mer positiv, samtidig som den informerer om fakta uten å vurdere disse med et kritisk blikk. I kommentarstoffet er det størst økning av artikler med nøytral/ingen holdning fra periode 1 til periode 2: 12 av de totalt 13 artiklene kategorisert som kommentarstoff med ingen eller nøytral holdning ble publisert i periode 2. En mulig forklaring er at journalister og redaktører i denne tidsperioden anså det som en viktig oppgave å omtale situasjonen der norske fly skulle bidra i operasjonene over Libya, men ikke hadde nok innsikt i situasjonen til at de ville fremstå med en klart positiv eller negativ holdning til utviklingen. En interessant utvikling fra periode 1 til 2 i kommentarstoffet er at andelen negative artikler øker i forhold til antallet positive artikler, noe som er en motsatt utvikling

enn den som forekommer i nyhetsartiklene. Dette viser at debatten i kommentarstoffet, som har en større andel uoffisielle kilder enn nyhetsartikler, er mer kritisk og opposisjonell enn debatten i nyhetsartiklene. En enda sterkere tendens til opposisjonell holdning finnes i leserinnlegg og kronikker, noe som kommer særlig tydelig frem når man ser på hvilke perioder de ulike holdningene i denne kategorien forekommer i. 3 av de 4 leserinnleggene er positive til en norsk militær innsats i Libya i periode 1, perioden da det virket mest sannsynlig at Norge ikke ville ta del i operasjonene. Dette snudde imidlertid i periode 2, da det hadde blitt klart at Norge skulle bidra med fly: 11 av de 17 artiklene i denne perioden har en negativ holdning til norsk deltagelse. I periode 3 er det kun 2 artikler i denne kategorien, og begge har en negativ holdning til den norske innsatsen. Selv om dette viser at kritiske og uoffisielle kilder har en arena der deres meninger får ta del i debatten må det igjen poengteres at det er forskjell både på oppmerksomheten rundt og påvirkningen til et leserinnlegg og en større nyhetsartikkel.

Alt i alt kan hypotesen bekreftes, men resultatet er ikke veldig robust. Andelen positive artikler er høyt i periode 1, men ikke så høyt at dekningen kan kalles veldig skjev. Det er en lavere andel positive artikler i periode 2 enn i periode 1, og dette tallet har sunket ytterligere i periode 3. Antallet artikler i periode 3 er imidlertid så lavt at noen få artikler fra eller til med enten positiv eller negativ holdning ville gjort stort utslag på den prosentvise fordelingen av holdninger. Andelen negative artikler forholder seg relativt stabilt gjennom de tre periodene, men når en topp i periode 2, perioden etter det hadde blitt kjent at avgjørelsen om at norske fly skulle delta i Libya var tatt. Andelen artikler med nøytral/ingen holdning er lavt i periode 1, men stiger betraktelig i periode 2. Når det gjelder andelen artikler der begge holdninger er inkludert ser vi motsatt effekt: en høy andel i periode 1, som synker i periode 2. Dette reflekterer det som jeg tidligere har beskrevet om ulike perioder. Periode 1, forut for utbruddet av konflikten, var preget av usikkerhet og uenighet, noe som viser seg som debatt i mediene. I periode 2, rett etter at konflikten har brutt ut, fører en avhengighet av offisielle kilder og en rallyeffekt til at det blir mindre debatt, og til at mediedekningen i større grad blir preget av informasjon fra offisielle kilder. Dette er synlig blant de offisielle kildene i tabellen under, der type kilde og holdning i artikkelen er krysstabulert med perioder. Dette viser hvilke typer kilder som uttaler seg med hvilken type holdning i de ulike periodene, og man kan se at de fleste artiklene der offisielle kilder er benyttet i periode 1 inkluderer begge holdninger. Dette viser at det forekom kritisk debatt om norsk militær deltagelse blant offisielle kilder da det virket usannsynlig at dette ville bli en realitet. I periode 2, etter at det hadde blitt avgjort at norske fly skulle bidra i Libya, er dette endret. I denne perioden har artiklene som benytter

offisielle kilder hovedsakelig nøytral/ingen holdning eller positiv holdning. Artiklene med nøytral eller ingen holdning er ofte artikler der offisielle kilder er benyttet for å gi informasjon om situasjonen, mens de positive artiklene ofte inneholder politiske eliter som omtaler det norske bidraget på en positiv måte. Det kom imidlertid stadig kritisk debatt fra uoffisielle kilder: når det gjelder uoffisielle kilder er de fleste artiklene i periode 1 positive, mens dette snur til en hovedvekt av negative artikler i periode 2.

Tabell 15: Type kilde og holdning i artikkelen, inndelt etter periode

Type kilde			Periode			Total
			Periode 1	Periode 2	Periode 3	
Offisiell	Holdning i artikkelen	Positiv	2	15	1	18
		Negativ	4	9	1	14
		Nøytral/ingen	2	17	2	21
		Begge	5	8	1	14
	Total		13	49	5	67
Uoffisiell	Holdning i artikkelen	Positiv	7	14	1	22
		Negativ	1	20	1	22
		Nøytral/ingen	0	13	0	13
		Begge	1	5	1	7
	Total		9	52	3	64
Begge	Holdning i artikkelen	Positiv	1	0	0	1
		Negativ	1	2	1	4
		Nøytral/ingen	1	3	0	4
		Begge	2	3	2	7
	Total		5	8	3	16
Ingen	Holdning i artikkelen	Negativ		2	0	2
		Nøytral/ingen		1	1	2
	Total			3	1	4
Total	Holdning i artikkelen	Positiv	10	29	2	41
		Negativ	6	33	3	42
		Nøytral/ingen	3	34	3	40
		Begge	8	16	4	28
	Total		27	112	12	151

Som nevnt viser tallene tendenser som kan tolkes som bekreftelser av H6, men funnene er ikke robuste. En årsak til dette er en delvis svikt i selve premisset for hypotesen, nemlig at mediedekningen av den norske innsatsen er preget av en positiv skjevhet i de to innledende periodene. Selv om periode 1 inneholder flest positive artikler er ikke disse artiklene i så stort flertall at det kan kalles en sterk skjevhet, og i periode 2 er ikke de positive artiklene lenger i flertall. En mulig årsak til at tallene ikke er robuste kan dermed være at den forventede utviklingen forekommer på et tidligere tidspunkt enn antatt, og begrenser seg til artikler med uoffisielle kilder. Artiklene som kun benytter offisielle kilder har en negativ skjevhet i periode 2, men artiklene som kun benytter uoffisielle kilder går fra en positiv skjevhet i periode 1 til en negativ skjevhet i periode 2. Den generelle utviklingen i utvalget som helhet går imidlertid

fra en dominans av positive artikler i periode 1 til at artiklene i periode 3 inneholder færrest positive artikler, men dekningen kan likevel ikke kalles skarpt negativ i periode 3.

At dekningen ikke er særlig negativt ladet i periode 3 kan ha flere mulige forklaringer. Den jeg ser som mest sannsynlig er at det rett og slett ikke var så mye å kritisere. Det norske bidraget ble oppfattet som godt og vellykket, og ingen kritikkverdige forhold var kjent—de norske flyene hadde bidratt til å opprettholde en flyforbudssone for beskyttelse av Libyas sivilbefolkning, noe som vanskelig kan kritiseres. En annen forklaring har rot i det lave antallet artikler i denne perioden. Jeg forventet et høyere antall artikler, da jeg ser det som naturlig at mediene burde oppsummere og vurdere det norske bidraget i Libya og formidle dette til folket. Trolig er mangelen på dekning en refleksjon av mangel på debatt—dersom det hadde forekommet debatt rundt den norske deltagelsen i Libya i denne perioden hadde antakelig pressen referert til den. Samtidig kan terrorangrepene 22. juli være en del av forklaringen på den manglende dekningen av avslutningen av det norske bidraget i Libya, da både politiske eliter og mediene var mer konsentrert om denne hendelsen i dette tidsrommet. Dette kan ha ført til mindre debatt om den norske innsatsen i Libya, og som indexingteorien tilsier vil mangel på debatt blant eliter føre til manglende mediedekning. En tredje forklaring kan være en fortsatt rallyeffekt, der både politiske eliter og mediene ser det som upassende eller upatriotisk å kritisere sitt eget lands regjering og forsvar.³² Et talende eksempel er en journalist i Aftenposten, som stilte følgende spørsmål til en oberstløytnant ved hans hjemkomst fra Libya: ”Hva er din kommentar til at dere beskyldes for å ha truffet sivile, barn og kvinner under bombeangrepene?” (Aftenposten 2011b). Dette må beskrives som en forsiktig og svært lite kritisk eller utfordrende måte å stille et slikt spørsmål. Det er klart at spørsmålet er betent, og vanskelig å stille, men samtidig omhandler det svært alvorlige konsekvenser av Norges bidrag i Libya. Behovet for at det norske folk tilbys tilstrekkelig informasjon om konsekvensene av sine valgte representanters avgjørelser burde veie tungt nok til at journalisten inntar en tøffere linje i denne sammenhengen.

Det bør også kommenteres at noen artikler som oppsummerte eller vurderte operasjonen i Libya i periode 3³³ later til å være skrevet i forbindelse med avslutningen av Norges deltagelse, men er kodet som irrelevante fordi de ikke har noen direkte referanser til det norske bidraget. De er dermed ikke inkludert i analysen, selv om de på et vis kan anses som

³² Også her kan 22. juli ha hatt en forsterkende effekt: i denne spesielle konteksten kan politikere og medier ha vært mer sensitive enn normalt med hensyn til å fremme kritikk og skape en konfliktfylt stemning.

³³ På dette tidspunktet var ikke operasjonene i Libya over, men den norske hovedstyrken avsluttet sitt oppdrag.

en del av debatten rundt Norges deltagelse. Spesielt relevant er det å nevne kritiske artikler av en oppsummerende karakter, der uoffisielle kilder er benyttet. Eksempler er en artikkel og en kommentar som begge ble publisert i Klassekampen 4. august. Disse svært kritiske artiklene fremmer argumenter som at Nato-bombingene har truffet sivile mennesker, samt viktig infrastruktur, noe de mener har økt lidelsene for sivile libyere og lagt til rette for en langvarig borgerkrig. I kommentaren skrives det om at ”Nato-krigen i Libya føres på falske premisser” (Klassekampen 2011c), og i artikkelen hevdes det at ”de store oljeressursene i Libya er en viktig årsak til konflikten” (Klassekampen 2011d). Imidlertid finnes også eksempler på oppsummerende artikler der det føres en informativ debatt der flere perspektiver kommer frem, for eksempel en artikkel fra samme avis og samme dato der både NUPI-forsker Helge Lurås og forsvarsminister Grete Faremo er benyttet som kilder (Klassekampen 2011e). Samtidig er det også uoffisielle stemmer som forsvarer intervensjonen i Libya i periode 3. Et eksempel er en leder i Aftenposten 3. august, der intervensjonen beskrives som en nødvendig operasjon for å forhindre drap på sivile (Aftenposten 2011c)³⁴.

³⁴ Både Klassekampen (2011e) og Aftenposten (2011c) har direkte referanser til norsk deltagelse og er derfor inkludert i analysen.

5. Oppsummering og konklusjon

I dette avsluttende kapittelet blir de viktigste funnene fra analysen gjennomgått, før disse resultatene sammenfattes i en endelig vurdering av hvorvidt norsk presse lyktes i å utføre sitt samfunnsmandat i forbindelse med det norske militære bidraget i Libya.

De mest sentrale resultatene kan oppsummeres som følger: det var et elitefokus, et konfliktfokus, en positiv bias forskyldt av konsensus blant elitene, samt en totalt sett overraskende liten mengde dekning. I teksten under forklarer jeg hvordan hver av disse faktorene opptrer, og hvorfor dette betyr at norsk presse ikke fullt ut oppfylte sitt samfunnsmandat i forbindelse med den norske militære deltagelsen i Libya.

Elitefokus

H1 sier at pressen i hovedsak baserte seg på offisielle kilder med tilknytning til myndighetene eller Forsvaret. I utvalget som helhet fant jeg først et tilnærmet likt antall offisielle og uoffisielle kilder. Ved nærmere undersøkelse av tallene ble det imidlertid oppdaget at offisielle kilder dominerte artikler av typen nyhetsartikler, mens de uoffisielle kildene hovedsakelig fikk slippe til i kommentarstoff eller i leserinnlegg og kronikker.

H2 sier at pressen i hovedsak baserte seg på politiske kilder fra regjeringspartiene, mens H3 sier at pressen i liten grad inkluderte kilder fra opposisjonspartiene. Begge disse hypotesene kunne bekreftes, da kilder fra regjeringspartiene var benyttet i nesten fem ganger så mange artikler som kilder fra opposisjonspartiene. Til sammenligning var kilder fra Forsvaret benyttet i over dobbelt så mange artikler som opposisjonspartiene. Videre analyser av hvilke politiske partier mediene benyttet kilder fra viste at kilder fra Ap dominerte sterkt. Ap-politikere i sentrale ministerposter var ofte benyttet som kilder. Et spennende funn var at SV oppnådde mer oppmerksomhet enn partiets størrelse skulle tilsi, men dette kommenteres videre i diskusjonen om konfliktfokus.

Totalt sett viser analysen at både offisielle og uoffisielle kilder slipper til og har mulighet til å uttrykke seg i mediene, men innenfor ulike arenaer som ikke er likeverdige. Mens offisielle kilder ofte blir benyttet i nyhetsartikler, må uoffisielle kilder i større grad gå gjennom kommentarstoffet eller kronikker og leserinnlegg for å uttrykke sine meninger. Det ser ut til at eliten alltid er mest attraktiv å benytte som kilde. Ikke bare er offisielle kilder hyppigere benyttet enn uoffisielle kilder, personer fra regjeringen og Forsvaret benyttes oftere som kilder enn personer fra opposisjonspartiene. Innad i regjeringen er kilder fra Ap, det største

partiet, benyttet overlegent flest ganger, og fokuset på eliten viser seg også på personnivå gjennom at personer i sentrale ministerposisjoner ofte er benyttet som kilder. Et sterkt fokus på eliten medfører en fare for å marginalisere alternative stemmer i debatten.

Konfliktfokus

En sammenligning av SV og Sp, to like små regjeringspartier, viser at kilder fra SV er benyttet i ti ganger så mange artikler som Sp. Dette forklares med at SV var en kilde til konflikt i denne situasjonen, på grunn av at deres spesielle forhold til utenriks- og sikkerhetspolitikk gjorde dem til en opposisjon innad i regjeringen. Konflikt er attraktivt å rapportere om, og som indexingteorien tilsier vil mediene rapportere om konflikt mellom politiske eliter.

Den nevnte konflikten utspilte seg innad i SV og innad i regjeringen, men også innad i Stortinget da opposisjonspolitikere refset SV-politikere for deres åpent kritiske holdninger til krigen. Paradoksalt nok handler altså konflikten mellom regjeringspartiet SV og opposisjonen hovedsakelig om at det ikke uttrykkes konsensus. Dette i seg selv var et meget interessant funn, fordi det både illustrerer en bred konsensus innen landets politiske elite i denne krigssituasjonen, samt et miljø der det oppfattes som viktigere å gi inntrykk av en slik konsensus enn at saken blir gjenstand for kritisk debatt. Det kan også tolkes som en bekreftelse på at regjeringspartienes dominans som kilder skyldes mangel på kritikk fra opposisjonen. Sett i lys av indexingteori kan den sterke konsensusen være den sentrale årsaken til at mediedekningen av situasjonen var relativt liten i omfang—lite debatt blant elitene førte til en tilsvarende liten dekning av situasjonen. Konsensus på Stortinget, blant alle andre enn et SV som trolig til en viss grad ble kneblet av sin rolle som regjeringsparti, ser derfor ut til å ha medført et betydelig demokratisk underskudd i denne saken.

Konsensus og positiv skjevhet

H4 sier at pressens dekning av det norske bidraget var preget av en positiv skjevhet. Her fant jeg at mediebildet som helhet oppnår en balanse mellom positive og negative artikler—men det er få artikler som inkluderer både positive og negative holdninger, noe som ville betyde en balansert dekning innad i den enkelte artikkel.

Hvis man deler inn etter type sak, og ser kun på artikler som er enten rent positive eller rent negative, kommer et tydelig mønster til syne: nyhetsartikler er mest positive, kommentarstoffet har en jevn fordeling av positive og negative artikler, og

kronikker/leserinlegg er mest negative. Dette viser at opposisjonelle stemmer kommer frem, men ikke i de typene artikler som er størst og får mest oppmerksomhet. Denne fordelingen har sammenheng med at artikler der kun offisielle kilder er benyttet i større grad er positive enn artikler der kun uoffisielle kilder er benyttet.

H4 ble også analysert med tanke på å avdekke forskjeller mellom dekningen i de fire ulike avisene. I periode 2, perioden med størst dekning, var tre av de fire avisene mer positive enn negative. Unntaket er Klassekampen, som viser en tydelig opposisjonell holdning med sin store mengde dekning og sin sterkt negative bias i denne perioden.

H5 og H6 kan kommenteres sammen, da de begge er basert på en antagelse om at medienes avhengighet av offisielle kilder i periodene før og under konflikten. Tanken var at denne avhengigheten ville føre til en dominans av offisielle kilder, og at dette i kombinasjon med en rallyeffekt ville føre til en positiv skjevhet i dekningen. Jeg fant tendenser til den forventede utviklingen, men for både H5 og H6 forekommer denne utviklingen tidligere enn antatt: i stedet for at utviklingen finner sted mellom periode 2 og periode 3 er den synlig allerede mellom periode 1 og periode 2. H5 sier at pressens dekning inkluderer en større andel uoffisielle kilder i periode 3 enn i periode 1 og 2. Denne utviklingen forekommer i stedet mellom periode 1 og periode 2, når andelen offisielle kilder synker mens andelen uoffisielle kilder stiger. H6 sier at pressen er mindre ensidig positiv til den norske innsatsen i periode 3 enn i periode 1 og 2. Utviklingen i mediebildet som helhet er at dekningen blir mer negativ og mindre positiv fra periode 1 til 2—men en stor del av denne utviklingen kommer av at Klassekampen publiserte et høyt antall negative artikler i periode 2. Samtidig blir det flere informative artikler med nøytral eller ingen holdning, og færre artikler der begge holdninger er representert. Dette tyder på at dekningen blir mer preget av ren informasjon, og mindre preget av debatt. At utviklingen i H5 og H6 kommer tidligere enn antatt kan indikere at pressen er raskere til å innta en kritisk holdning og til å inkludere uoffisielle kilder enn antatt.

Mengden mediedekning i de ulike periodene

Periode 1

I periode 1 ble det publisert 27 artikler som omhandlet muligheten for norsk militær deltagelse i Libya. Dette er liten dekning med tanke på at dette var en periode der det var uenighet blant den politiske eliten om hvorvidt Norge skulle delta dersom det ble aktuelt, og det var mulighet for at denne avgjørelsen ville måtte tas i løpet av kort tid. Trolig kan den lave

dekningen av saken i denne perioden forklares med at norsk deltagelse virket usannsynlig: regjeringen var klar på at deltagelse ikke var aktuelt uten mandat fra FN, et mandat man forventet at Russland og/eller Kina ville blokkere i Sikkerhetsrådet. Mediene reflekterte noe uenighet, men da avgjørelsen om å bidra med norske fly i Libya ble tatt skjedde det fort og uten at det hadde vært gjenstand for grundig debatt.

Man kan se til politikerne, og kritisere dem for at de ikke gikk inn i en mer omfattende debatt om muligheten for norsk deltagelse i Libya. Mediene reflekterer uenighet blant eliten, og når det er lite debatt blir det liten mediedekning. Her burde derfor både politikerne og mediene tatt mer aktive roller. Ved å innta mer kritiske og utfordrende roller kunne de skapt debatt rundt saken. Dette kunne gjort politikerne og folket mer forberedt på hva som var i ferd med å skje, samt gitt den norske deltagelsen økt legitimitet.

Periode 2

Periode 2 er perioden med klart størst dekning i utvalget. Perioden ble innledet med at avgjørelsen om å bidra i Libya ble fattet—medienes økte dekning av saken i denne perioden kan tilskrives at det var en periode der det var viktig å holde folket informert om utviklingen, samt at det var i redaksjonenes kommersielle interesse å omtale saken fordi krig er spennende stoff som selger aviser. Til tross for at dekningen er størst i denne perioden vil jeg likevel hevde at den var liten i forhold til situasjonens alvorlighetsgrad. 112 artikler ble publisert i denne perioden—112 artikler i fire aviser på to uker tilsvarer gjennomsnittlig to artikler per dag, eller at hver avis publiserer en artikkel annenhver dag. Når det tas med i betraktningen at kun 59 av disse artiklene var nyhetsartikler blir det lille omfanget av mediedekning om situasjonen desto tydeligere. Også de norske pilotene som deltok i Libya var overrasket over hvor liten debatt det var i Norge rundt nasjonens sentrale rolle i bombeaksjonen. I en dokumentar om den norske militære deltagelsen i Libya uttalte oberst Bård Solheim, sjef for den norske F16-operasjonen, følgende: ”Når jeg står midt oppi det her og representerer Norge med bruk av såpass mye [...] våpenmakt, så kan jeg vel si at det forbauser meg litt at det ikke var i hvertfall ... ja, diskutert litt mer, da. [...] Jeg tror du skal lete lenge etter å se at den lille fredsnasjonen Norge har brukt såpass mye maktmiddel som vi gjorde der” (Magnus & Tvedt 2013).

Det politiske klimaet i denne perioden var stort sett preget av konsensus, og i denne typen situasjoner vil mediene opptre innenfor samme konsensus som elitene. Som indexingteori tilsier vil begrenset konflikt og kritikk blant politiske eliter føre til begrenset dekning og

kritikk i mediedekningen. Imidlertid var kritikken som forekom særlig interessant fordi den kom fra innad i regjeringen, noe som gjorde den troverdig samtidig som den innebar konflikt.

Periode 3

I periode 3 forventet jeg en mer kritisk mediedekning som var preget av å skulle oppsummere og vurdere den norske militære deltagelsen i Libya. En evaluering av det norske bidraget og dets konsekvenser ville være viktig for å undersøke resultatene av avgjørelsene til folkets valgte representanter, ved retrospektivt å undersøke deres ansvarlighet. I denne perioden er det imidlertid en klar og kraftig svikt i pressens oppfyllelse av sitt samfunnsmandat: kun tolv artikler er publisert i denne perioden.

Den mest tungtveiende årsaken til den lave mediedekningen i denne perioden er uten tvil terrorangrepene som fant sted 22. juli, rett forut for denne perioden. Både politikere og medier hadde størstedelen av sitt fokus rettet mot denne hendelsen i dette tidsrommet. Samtidig ville det sannsynligvis blitt sett på som svært upassende å kritisere regjeringen i denne ekstraordinære konteksten. En annen mulig medvirkende årsak kan ha vært at det ikke var noe spesielt kritikkverdige ved den norske innsatsen, men dette betyr ikke at den burde vært fritatt fra vurdering: positiv vurdering er også vurdering. En tredje mulig årsak er at potensielt kritiske kilder ikke tok seg bryet med å gå inn i debatten i den avsluttende fasen av oppdraget siden det da ville være for sent for å kunne påvirke hendelsen. Dette er en gyldig unnskyldning for kildene, men ikke for pressen som har et samfunnsansvar for å være en kritisk stemme.

Uansett hva som var årsakene til den lave dekningen av den norske deltagelsen i Libya i den avsluttende fasen av oppdraget sviktet pressen sitt samfunnsmandat i denne perioden. Dette er et demokratisk problem fordi demokratiets legitimitet svekkes når de valgte representantenes ansvarlighet ikke kontrolleres.

Konklusjon

Som forventet med utgangspunkt i indexingteori baserte norsk presse i stor grad sin dekning av den norske militære deltagelsen i Libya på politiske eliter og konflikt mellom disse. Lite uenighet og debatt, samt en i hovedsak sterk konsensus blant den politiske eliten, førte dermed til at mediedekningen av situasjonen til dels bar preg av en positiv skjevhet. I tillegg til dette var dekningen langt mindre i volum enn jeg forventet i en situasjon der norske fly deltar i krig. Et interessant spørsmål i denne sammenhengen er hvorvidt det er politikernes

konsensus eller mediernes indexing av denne konsensusen som er problemet. På den ene siden kan man si at mangelen på samfunnsdebatt bunnar i mangelen på debatt blant den politiske eliten, der særlig opposisjonen har et ansvar for å utfordre regjeringens posisjon. Sånn sett ligger ansvaret for mangelen på debatt primært hos politikerne, og man kan si at det er de som er skyld i det demokratiske underskuddet som oppstår når viktige saker ikke diskuteres. På den andre siden kan man si at den politiske elitens konsensus er *forklaringen* på den mangelfulle mediedekningen—men en forklaring er ikke det samme som en gyldig unnskyldning. Ved å basere seg på offisielle kilder gjør pressen seg i altfor stor grad avhengig av myndighetene den skal fungere som en kontrollmekanisme overfor. For å fylle rollen som en fjerde statsmakt er det nødvendig at pressen blir mer selvstendig, noe den kun kan bli ved å løsrive seg fra sin avhengighet av offisielle kilder. Ved å inkludere flere uoffisielle kilder kan pressen i tillegg styrke sin funksjon som et forum for offentlig debatt. Dersom uoffisielle kilder ikke selv tar initiativ til å uttale seg i pressen må journalister innta en mer selvstendig rolle, for eksempel ved selv å oppsøke personer med ekspertkompetanse om saken.

De endelige resultatene av denne undersøkelse viser at pressen i stor grad baserte sin dekning av saken på politiske eliter, og konflikt mellom disse. Konsensus blant politiske eliter førte til lite kritisk debatt om situasjonen, og mediernes omtale av den norske militære deltagelsen i Libya var av et svært lite omfang relativt til situasjonens alvorlighetsgrad. Jeg konkluderer derfor med at pressen ikke utførte sitt samfunnsmandat på en tilfredsstillende måte i forbindelse med dekningen av den norske militære deltagelsen i Libya.

Litteraturliste

- Aalberg, Toril, Peter van Aelst & James Curran (2010). 'Media Systems and the Political Information Environment: A Cross-National Comparison'. *The International Journal of Press/Politics* 15 (3): 255-271.
- Aftenposten (2011a). "Maktens lille røde", 26.03.
- Aftenposten (2011b). "Hjem til et endret Norge", 04.08.
- Aftenposten (2011c). "Libyas vedvarende krise", 03.08.
- Aglen, Tone Sofie (2007). 'Nyhetsverdier og medieslitasje'. I: *Den medialiserte politikken*. Anders Todal Jenssen & Toril Aalberg (red). Oslo: Universitetsforlaget. 81-101.
- Allern, Sigurd (1996). *Myten om den fjerde statsmakt*. Tilgjengelig på <http://www.nb.no/nbsok/nb/b274ddf76295c00292e5a31502f10600.nbdigital?lang=no#3>. Lastet ned 14.03.2013.
- Altschull, J. Herbert (1995). *Agents of Power: The Media and Public Policy* [2nd ed.] New York: Longman.
- Bagdikian, Ben H. (2004). 'Foreword by Ben H. Bagdikian' I: *Second Front. Censorship and Propaganda in the 1991 Gulf War [updated with a new preface]*, MacArthur, John R.. Berkeley, California: University of California Press. xi-xvii.
- Baker, William D., & John R. Oneal (2001). 'Patriotism or Opinion Leadership? The Nature and Origins of the 'Rally 'round the Flag' Effect', *Journal of Conflict Resolution* 45: 661-687.
- Bennett, Lance (1990). 'Toward a Theory of Press-State Relations in the United States', *Journal of Communication* 40 (2): 103-127.
- Bentham (1843). On Publicity. Tilgjengelig på: http://oll.libertyfund.org/?option=com_staticxt&staticfile=show.php%3Ftitle=1921&chapter=113929&layout=html&Itemid=27 Lastet ned 13.3.2013
- Bill of Rights (1789). *Amendment I*. Tilgjengelig på http://www.archives.gov/exhibits/charters/bill_of_rights_transcript.html. Lastet ned 29.05.2013.
- Carlyle, Thomas (1841). *On Heroes, Hero-Worship and Heroes in History*. Tilgjengelig på: <http://www.gutenberg.org/files/1091/1091-h/1091-h.htm>. Lastet ned 14.03.2013.
- Carruthers, Susan L. (2000). *The Media at War*. New York: Palgrave.

- Chambers, Simone, & Will Kymlicka (2002). 'Introduction', I: *Alternative Conceptions of Civil Society*. Simone Chambers & Will Kymlicka (red). Princeton: Princeton University Press. 1-10.
- Christians, Clifford G., Theodore L. Glasser, Denis McQuail, Kaarle Nordenstreng & Robert A. White (2009). *Normative Theories of the Media. Journalism in Democratic Societies*. Chicago: University of Illinois Press.
- Cottle, Simon (2006). *Mediatized conflict: developments in media and conflict studies*. Maidenhead, Berkshire: Open University Press.
- Curran, James, Shanto Iyengar, Anker Brink Lund, & Inka Salovaara-Moring (2009). 'Media System, Public Knowledge and Democracy: A Comparative Study', *European Journal of Communication* 24 (1): 5-26.
- Dagens Næringsliv (2011a). "Problemer i dagligtale", 24.03.
- Dagens Næringsliv (2011b). "Krigslykke", 29.03.
- Dagens Næringsliv (2011c). "Realpolitikk", leder, 30.03.
- Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789 (1789). *Art. 11*. Tilgjengelig på <http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/francais/la-constitution/la-constitution-du-4-octobre-1958/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789.5076.html>. Lastet ned 29.05.2013.
- Diesen, Sverre (2012). Foredrag på Luftmaktseminaret ved Luftkrigsskolen. 31.01.2012. Siteret i: Henriksen, Dag (2013) 'Suksess uten innflytelse? Norges erfaringer fra operasjonene over Libya', *Internasjonal Politikk* 1: 27-53.
- Fishkin, James S., & Robert C. Luskin (2005). 'Experimenting with a Democratic Ideal: Deliberative Polling and Public Opinion', *Acta Politica* 40: 284-298.
- FN (2011a). Security Council Approves 'No-Fly Zone' over Libya, Authorizing 'All Necessary Measures' to Protect Civilians, by Vote of 10 in Favour with 5 Abstentions. Tilgjengelig på <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm>. Lastet ned 19.02.2013.
- FN (2011b). Resolution 1973. Tilgjengelig på <http://www.un.org/News/Press/docs/2011/sc10200.doc.htm#Resolution> Lastet ned 19.02.2013.
- Folkvord, Erling (1998). *Rødt! På barrikadene for AKP og RV*. Tilgjengelig på <http://www.folkets-kamp.org/folkvord/rodt.html#14>. Lastet ned 31.05.2013.
- Forsvaret (2011a). Norsk bidrag i Libya. Tilgjengelig på <http://forsvaret.no/operasjoner/tidligere/libya/Sider/default.aspx>. Lastet ned 13.02.2013.

- Forsvaret (2011b). Oppsummerte fakta om bidraget. Tilgjengelig på <http://forsvaret.no/operasjoner/tidligere/libya/Sider/Oppsummerte-fakta-om-bidraget.aspx>. Lastet ned 13.02.2013
- Forsvaret (2011c). Sluttrapport Libya. Sluttrapport for den norske deltagelsen i Operation Unified Protector (OUP). Tilgjengelig på <http://forsvaret.no/operasjoner/rapporter/sluttrapper/Sider/Sluttrapport-Libya.aspx>. Lastet ned 13.02.2013.
- Franklin, Benjamin (1731). Apology for Printers. Tilgjengelig på <http://www.jprof.com/history/franklin-apologia.html>. Lastet ned 12.03.2013.
- Glynn, Carroll J., Andrew F. Hayes & James Shanahan (1997). 'Perceived Support for One's Opinions and Willingness to Speak Out: A Meta-Analysis of Survey Studies on the 'Spiral of Silence'', *The Public Opinion Quarterly* 61 (3): 452-463.
- Groeling, Tim, & Matthew A. Baum (2008). 'Crossing the Water's Edge: Elite Rhetoric, Media Coverage, and the Rally-Round-the-Flag Phenomenon', *The Journal of Politics* 70(4): 1065-1085.
- Habermas, Jürgen ([1962] 1989). *The Structural Transformation of the Public Sphere. An Inquiry into a Category of Bourgeois Society*. Great Britain: Polity Press.
- Hallin, Daniel C. (1994). *We Keep America on Top of the World*. London: Routledge.
- Henriksen, Dag (2013). 'Suksess uten innflytelse? Norges erfaringer fra operasjonene over Libya' *Internasjonal Politikk* 1: 27-53.
- Herman, Edward & Noam Chomsky (2006). 'A Propaganda Model' I: *Media and Cultural Studies [revised ed.]* Meenakshi Gigi Durham & Douglas M. Kellner (red). Malden, MA: Blackwell Publishing. 257-294.
- Iyengar, Shanto (2011). *Media Politics. A Citizen's Guide [2nd ed.]*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Klassekampen (2011a). "Motsatt av Jens", 02.04.
- Klassekampen (2011b). "Erna refser UD-tvil", 30.03.
- Klassekampen (2011c). "Borgerkrig", 04.08.
- Klassekampen (2011d). "Handler om oljeressurser", 04.08.
- Klassekampen (2011e). "Lagt grunnen for borgerkrig", 04.08.
- Kull, Steven, Clay Ramsay & Evan Lewis. (2003/2004). 'Misperceptions, the Media, and the Iraq War', *Political Science Quarterly* 118 (4): 569-598.
- Kumar, Deepa (2006). 'Media, War and Propaganda: Strategies of Information Management During the 2003 Iraq War', *Communication and Critical/Cultural Studies* 3 (1): 48-69.

- MacArthur, John R. (1992). *Second Front. Censorship and Propaganda in the Gulf War*. New York: Hill and Wang.
- Macauley, Thomas B. ([1828] 2006-2012). 'Hallam' I: *Critical and Historical Essays. Volume One*. Thomas B. Macauley. 9-77. Tilgjengelig på:
<http://www2.hn.psu.edu/faculty/jmanis/tb-macaulay/critical-historical-essays-1a.pdf>.
 Lastet ned 14.03.2013.
- Magnus, Per Christian & Terje Tvedt (2013). *Brennpunkt: De gode bombene*. NRK.
 Tilgjengelig på <http://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/mdup11000513/12-03-2013>. Lastet ned 04.06.2013.
- Mill, James ([1825] 1992). 'Liberty of the Press' I: *James Mill. Political Writings*. Terence Ball (red). Cambridge: Cambridge University Press. 95-135.
- Mill, John Stuart ([1859] 2008). 'On Liberty', I: *On Liberty and Other Essays*. New York: Oxford University Press Inc.. 1-128.
- Milton, John (1644). *Aeropagitica: A speech of Mr. John Milton for the Liberty of Unlicensed Printing to the Parliament of England*. Tilgjengelig på:
<http://www.gutenberg.org/files/608/608-h/608-h.htm>. Lastet ned 12.03.2013.
- Moen, Astrid (2007). 'Medialiseringsspiralen – en historie fra virkeligheten'. I: *Den medialiserte politikken*. Anders Todal Jenssen & Toril Aalberg (red). Oslo: Universitetsforlaget. 102-123.
- Montesquieu ([1748] 2001). 'The Spirit of the Laws'. I: *Great Political Thinkers. Plato to the Present* [6th ed.] William Ebenstein & Alan Ebenstein (red). USA: Wadsworth Group/Thomson Learning. 413-421.
- Mueller, John E. (1973). *War, Presidents and Public Opinion*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- New York Times (2004). "The Times and Iraq", 26.05.
- Norges Grunnlov (1814). § 100. Tilgjengelig på <http://www.lovdata.no/all/tl-18140517-000-006.html#100>. Lastet ned 29.05.2013.
- Norsk Presseforbund (2007). *Vær Varsom-plakaten. Etiske normer for pressen*. Tilgjengelig på <http://presse.no/Etisk-regelverk/Vaer-Varsom-plakaten>. Lastet ned 29.05.2013.
- Oneal, John R., Brad Lian & James H. Joyner, Jr. (1996). 'Are the American People "Pretty Prudent"? Public Responses to U.S. Uses of Force, 1950-1988', *International Studies Quarterly* 40 (2): 261-279.

- Ostrom Jr., Charles W., & Dennis M. Simon (1985). 'Promise and Performance: A Dynamic Model of Presidential Popularity', *The American Political Science Review* 79 (2): 334-358.
- Popkin, Samuel L. (1995). 'Information Shortcuts and the Reasoning Voter' I: *Information, Participation, and Choice: An Economic Theory of Democracy in Perspective*. Bernard Grofman (red). The University of Michigan Press. 17-31.
- Regjeringen (2009). Landsoversikt Stortingsvalget. Tilgjengelig på <http://www.regjeringen.no/krd/html/valg2009/bs5.html>. Lastet ned 18.05.2013.
- Regjeringen (2011a). Pressemelding nr. 52/11: Norge støtter FN-vedtak om Libya. Tilgjengelig på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fd/presSESenter/pressemeldinger/2011/norge-stotter-fn-vedtak-om-libya.html?id=636205>. Lastet ned 13.02.2013.
- Regjeringen (2011b). Pressemelding: Norge tilbyr militære bidrag. Tilgjengelig på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/presSESenter/pressemeldinger/2011/libya2.html?id=636259>. Lastet ned 13.02.2013.
- Regjeringen (2011c). Pressemelding nr 53/11: Norge med i operasjoner i Libya. Tilgjengelig på <http://www.regjeringen.no/nb/dep/smk/presSESenter/pressemeldinger/2011/norge-med-i-operasjoner-i-libya.html?id=636399>. Lastet ned 19.02.2013.
- Robinson, Piers (2001). 'Theorizing the Influence of Media on World Politics: Models of Media Influence on Foreign Policy', *European Journal of Communication* 16 (4): 523-544.
- Sosialistisk Venstreparti (2011). *Prinsippprogram for Sosialistisk Venstreparti*. Tilgjengelig på <http://sv.no/Politikken/Prinsippprogram>. Lastet ned 19.05.2013.
- Store norske leksikon (2013). Klassekampen. Tilgjengelig på <http://www.snL.no/Klassekampen>. Lastet ned 31.05.2013.
- Stortinget (2009). Møte fredag den 12. juni 2009 kl. 9. Tilgjengelig på <http://www.stortinget.no/Global/pdf/Referater/Stortinget/2008-2009/s090612.pdf>. Lastet ned 19.05.2013.
- Sølhusvik, Lilla (2012). *Kristin Halvorsen. Gjennomslag*. Oslo: Cappelen Damm.
- TNS Gallup (2011a). Høyre over 30 prosent. Tilgjengelig på <http://www.tns-gallup.no/?did=9096329>. Lastet ned 1.3.2013.
- TNS Gallup (2011b). Frp med laveste oppslutning på ni år. Tilgjengelig på <http://www.tns-gallup.no/?did=9096848>. Lastet ned 1.3.2013.

- TNS Gallup (2011c). Høyre på nytt større enn Arbeiderpartiet. Tilgjengelig på <http://www.tns-gallup.no/?did=9097209>. Lastet ned 1.3.2013.
- TNS Gallup (2011d). Arbeiderpartiet til historisk nivå. Tilgjengelig på <http://www.tns-gallup.no/?did=9098127>. Lastet ned 1.3.2013.
- Zaller, John (1994). 'Elite Leadership of Mass Opinion. New Evidence from the Gulf War'. I: *Taken by Storm. The Media, Public Opinion, and U.S. Foreign Policy in the Gulf War*. Lance Bennett & David L. Paletz (red). Chicago: The University of Chicago Press. 186-209.
- Østerud, Øyvind (2007). *Statsvitenskap. Innføring i politisk analyse*. [4. utgave]. Oslo: Universitetsforlaget.

Vedlegg 1: Kodebok

Navnet på variabelen står i uthevet skrift øverst i hver tabell. Verdien står i venstre kolonne, og koden for verdien på samme rad står i høyre kolonne.

Artikkelnr	
<i>Tall</i>	1 – 602

Tittel	
<i>Tittel</i>	<i>artikkelens overskrift</i>

Relevant	
Relevant	1
Ikke relevant	0

Avis	
Aftenposten	1
VG	2
Dagens Næringsliv	3
Klassekampen	4

Periode	
Periode 1: 6. mars – 19. mars	1
Periode 2: 20. mars – 2. april	2
Periode 3: 18. juli – 31. juli	3

Dato	
6. mars	03,06
7. mars	03,07
8. mars	03,08
9. mars	03,09
10. mars	03,10
11. mars	03,11
12. mars	03,12
13. mars	03,13
14. mars	03,14
15. mars	03,15
16. mars	03,16
17. mars	03,17
18. mars	03,18
19. mars	03,19
20. mars	03,20
21. mars	03,21
22. mars	03,22
23. mars	03,23
24. mars	03,24
25. mars	03,25
26. mars	03,26
27. mars	03,27
28. mars	03,28
29. mars	03,29
30. mars	03,30
31. mars	03,31
1. april	04,01
2. april	04,02
18. juli	07,18
19. juli	07,19
20. juli	07,20
21. juli	07,21
22. juli	07,22
23. juli	07,23
24. juli	07,24
25. juli	07,25
26. juli	07,26
27. juli	07,27
28. juli	07,28
29. juli	07,29
30. juli	07,30
31. juli	07,31

type_sak	
nyhetsartikkel	1
kommentarstoff	2
leserinlegg eller kronikk	3
notis	4
annet	9

holdning	
positiv	1
negativ	2
nøytral/ingen	3
begge	4

antall_kilder	
antall kilder benyttet	<i>antall</i>

kilde	
offisiell	1
ikke offisiell	2
begge	3
ingen	4

regj_kilde	
kilde fra regjeringsparti	1
ikke kilde fra regjeringsparti	0

opp_kilde	
kilde fra opposisjon	1
ikke kilde fra opposisjon	0

Forsvarskilde	
kilde fra Forsvaret	1
ikke kilde fra Forsvaret	0

uoff_kilde	
uoffisiell kilde	1
ikke uoffisiell kilde	0

org_kilde	
organisasjonskilde	1
ikke organisasjonskilde	0

akademiker_kilde	
akademikerkilde	1
ikke akademikerkilde	0

offandreland_kilde	
offisiell kilde fra andre land	1
ikke offisiell kilde fra andre land	0

norskfolk_kilde	
uoffisiell norsk folk kilde	1
ikke uoffisiell norsk folk kilde	0

libyskfolk_kilde	
uoffisiell libysk folk kilde	1
ikke uoffisiell libysk folk kilde	0

nato_kilde	
Nato-kilde	1
ikke Nato-kilde	0

dummyer for kilder fra ulike partier	
ap_kilde	
ja	1
nei	0
sv_kilde	
ja	1
nei	0
sp_kilde	
ja	1
nei	0
h_kilde	
ja	1
nei	0
frp_kilde	
ja	1
nei	0
v_kilde	
ja	1
nei	0
krf_kilde	
ja	1
nei	0
andre_kilde	
ja	1
nei	0

statsmin_kilde	
Statministeren benyttet som kilde	1
Statministeren ikke benyttet som kilde	0

forsvarsmin_kilde	
Forsvarsministeren benyttet som kilde	1
Forsvarsministeren ikke benyttet som kilde	0

urixmin_kilde	
Utenriksministeren benyttet som kilde	1
Utenriksministeren ikke benyttet som kilde	0

off_regj_proarg	
offisiell regjeringskilde med proargumenter	1
ikke offisiell regjeringskilde med proargumenter	0

off_regj_konarg	
offisiell regjeringskilde med kontraargumenter	1
ikke offisiell regjeringskilde med kontraargumenter	0

off_opp_proarg	
offisiell opposisjonskilde med proargumenter	1
ikke offisiell opposisjonskilde med proargumenter	0

off_opp_konarg	
offisiell opposisjonskilde med kontraargumenter	1
ikke offisiell opposisjonskilde med kontraargumenter	0

uoff_proarg	
uoffisiell kilde med proargumenter	1
ikke uoffisiell kilde med proargumenter	0

uoff_konarg	
uoffisiell kilde med kontraargumenter	1
ikke uoffisiell kilde med kontraargumenter	0

